

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta tělesné výchovy a sportu

Geografická podmíněnost účasti ve sportu u studentů gymnázií

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:

Doc. PhDr. Irena Slepíčková, CSc.

Zpracovala:

Eva Novotná

duben 2010

Abstrakt

- Název práce: Geografická podmíněnost účasti ve sportu u studentů gymnázií
- Cíl práce: Zjistit a vyhodnotit na základě průzkumu ve zvolených školách, zda geografická poloha místa bydliště a školy, resp. vzdálenost mezi bydlištěm a školou může mít vliv na to, kde studenti konají volnočasové aktivity a zejména sportovní aktivity.
- Metoda: Jedná se o kvantitativní výzkum pomocí dotazníkové metody.
Získaná data byla vyhodnocena statistickými metodami - procentuální metody a metody četností.
- Výsledky: Byl zjištěn vliv vzdálenosti místa bydliště od školy resp. délka doby strávená dopravou do školy, na volbu volnočasových a sportovních aktivit u studentů gymnázií.
- Klíčová slova: volný čas, volnočasové aktivity, sport, sportovní aktivity, geografická podmíněnost, adolescence, studenti

Abstract

Title of a work:	Geographical determinants of sport participation in high school students
Objectives of the thesis:	Identify and evaluate according with the research at selected schools whether geographical location of residence and school, respectively distance between home and school can determinate where students are held leisure and sports activities, in particular.
Method:	This is a quantitative research using a questionnaire method. Obtained data were evaluated using statistical methods – the percentage methods and methods of frequencies.
Results and conclusions:	There was found the impact of the distance between residence and school respectively length of time spent in transport to the school which determinates choice of leisure and sports activities for students of secondary school.
Key words:	leisure, leisure activities, sports, geographical determinants, adolescence, students

Děkuji Doc. PhDr. Slepíčkové za cenné připomínky při vedení mé diplomové práce a všem, kteří mi pomáhali při sběru dat.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila pouze uvedené literatury.

Eva Novotná

Svoluji k zapůjčení své diplomové práce ke studijním účelům. Žádám, aby byla vedena evidence vypůjčovateli, kteří musejí pramen převzaté literatury řádně citovat.

Jméno a příjmení: _____ Číslo obč.p.: _____ Datum výp.: _____ Poznámka: _____

Obsah:

1. Úvod.....	8
2. Teoretická část	10
2.1 Geografická podmíněnost účasti ve sportu v rámci časoprostorového pohybu... 10	
2.1.1 Teorie časoprostorové mobility	10
2.1.2 Time geography	10
2.1.3 Východiska behaviorální geografie	13
2.1.4 Kontextuální rámec	14
2.1.5 Proces suburbanizace; popis prostředí zázemí Prahy a metropolitní oblasti 15	
2.2 Účast ve volném čase a ve sportu a její podmiňující faktory	18
2.2.1 Definice volného času.....	18
2.2.2 Funkce volného času.....	19
2.2.3 Strukturace volného času a činnosti v něm převládajících.....	21
2.2.4 Sport jako součást volného času	23
2.2.5 Adolescence	25
2.2.6 Socioekonomické faktory ovlivňující účast ve sportu.....	29
3. Metodologická část	31
3.1 Cíl práce	31
3.2 Dílčí cíle.....	31
4. Metody výzkumu	33
4.1 Sběr dat a zpracování dat	34
4.2 Charakteristika šetřených lokalit	35
4.2.1 Obecná charakteristika města	35
4.2.2 Lokalita metropolitní oblasti.....	36
4.2.2 Zázemí Prahy	37
4.2.3 Popis škol.....	37
4.2.4 Volnočasové a sportovní aktivity ve školách a jejich okolí.....	38
5. Výsledky	40
5.1. Vliv místa bydliště studentů na volbu volnočasových a sportovních aktivit.....	42
5.2. Hodnocení studentů volnočasových a sportovních aktivit nabízených školou, okolím školy a místem bydliště	46
5.3. Účast studentů ve sportovních aktivitách v organizované i neorganizované formě v závislosti na pohlaví.....	48
5.4. Účast studentů ve sportovních aktivitách v organizované i neorganizované formě v závislosti na místě bydliště.....	53
5.5. Důvody, bránící a motivující provádět sportovní aktivity.....	57
5.6. Prostorové rozmístění volnočasových a sportovních aktivit	59
6. Diskuse.....	61
7. Závěr	65
8. Literatura.....	66
Přílohy.....	68

1. Úvod

Zhruba od poloviny minulého století se začali sociologové více zabývat otázkou volného času jedince a zejména volnočasovými aktivitami, které tento čas vyplňují. Snažili se zjistit, jaké faktory tyto volnočasové aktivity ovlivňují. V minulosti byla provedena mnohá šetření a výzkumy, které pomohly poodkrýt určité souvislosti.

Každý člověk má denně k dispozici jen určité množství času, z toho určitou část spotřebují fyziologické potřeby jako spánek, jídlo, hygiena. Dále má většina jedinců určité pracovní či rodinné povinnosti. Toto napovídá, že jen určitá část dne může být využita k volnočasovým aktivitám. Někteří jedinci však spotřebují i tento čas k pracovním a jiným účelům. Dalším významným faktorem ovlivnění je geografický aspekt. Mnoho lidí stráví velkou část dne přesunem z místa na místo. A právě na tento faktor se zaměřuji ve své práci. I přesto, že žijeme v době, kdy se vše děje čím dál rychleji, stále nám pouze pohyb v prostoru zabere určitý čas, který bychom mohli využít kvalitněji skrze volnočasové aktivity, zahrnující celou škálu činností. Podmínkou u těchto činností je, že by měly jedinci přinášet radost, uspokojení a odreagování se. Čím kvalitnější je totiž tato část dne, tím lépe jedinec může fungovat v době pracovní, školní a přispívá tak celkově k blahobytu společnosti.

Zaměřuji se na skupinu adolescentů, kteří přestože jsou vytíženi školními povinnostmi, vždy si najdou i čas na volnočasové aktivity. Z volnočasových aktivit se zaměřuji hlavně na sportovní aktivity.

Jelikož žiji celý život v Praze, z vlastní zkušenosti vím, jak je tato oblast rozsáhlá a cestování městem zabere mnoho času. Mnoho studentů dojíždí i na velké vzdálenosti a někdy jim tato cesta zabere i více než hodinu, neboť Praha je spádovou oblastí pro její zázemí. Praha je místem, kde sídlí mnoho významných institucí, včetně škol. Není tedy divu, že mnoho jedinců je ochotno dojíždět i ze zázemí Prahy právě kvůli škole, avšak na úkor času strávený dopravou.

Cílem mé práce je tedy pokusit se zjistit, zda se bude lišit volba místa, kde studenti provádí volnočasové aktivity, a zejména sportovní aktivity. Zda se studenti ze zázemí Prahy budou po výuce spíše vracet zpět do místa bydliště a tam konat aktivity či budou preferovat zůstat ve městě a navracet se později. Dále nás zajímají motivy pro tyto volby. Záměrně jsem zvolila dvě nejvyhlášenější gymnázia v Praze, a to z toho

důvodu, že se na tato gymnázia hlásí děti z širokého okolí díky jejich věhlasu. Navíc se obě gymnázia nachází v samém srdci města, tím by měla být zajištěna různorodost místa bydliště studentů. Pomocí dotazníkového šetření na obou školách chci získat data, která vyhodnotím a pokusím se vyvodit možné závěry. Budu porovnávat dvě skupiny. Za první skupinu studentů, kteří bydlí uvnitř administrativní hranice města, a za druhou skupinu studentů, kteří bydlí v zázemí Prahy . Na základě těchto skupin budu srovnávat možné odlišnosti z různých hledisek. Kromě volby, kde preferují trávit volný čas a zda tyto preference mohou být ovlivněny dobou strávenou přesunem z místa bydliště do školy, budu navíc zjišťovat, jak hodnotí nabídku volnočasových resp. sportovních aktivit a jejich účast ve sportovních aktivitách. Zda sportují spíše organizovaně či neorganizovaně. Jaké důvody uvádějí, pokud nesportují, a naopak co je motivuje ke sportu. Na závěr jsem zjišťovala jejich socioekonomické zázemí, které doplňuje a lépe pomáhá si utvářet představu o dané skupině adolescentů.

2. Teoretická část

2.1 Geografická podmíněnost účasti ve sportu v rámci časoprostorového pohybu

2.1.1 Teorie časoprostorové mobility

„Část teoretického základu vychází z teorie strukturace a časoprostorové mobility jedince. Dle A.Giddense je lidská aktivita považována za racionální a řízenou a lidského činitele považujeme za uvědomělého a schopného. Každá sociální akce lidského aktéra je vědomě či nevědomě motivována se zamýšlenými či nezamýšlenými důsledky“ (Clocke, Philo & Sandler, 1991 in Novák, 2004, s.12). „Prostorem, ve kterém dochází k průniku mezi životem konkrétního člověka a strukturou, se zabývá time geography T.Hägerstranda (Clocke, Philo & Sandler, 1991 in Novák, 2004, s.13)“. Každý jedinec má k dispozici během svého života omezené množství času. Způsob jakým jedinec rozděluje tento čas mezi různé aktivity a místo v prostoru je výslednicí působení jeho individuálních zájmů, cílů a schopností a společenské struktury.

2.1.2 Time geography

Teorie time geography vznikla na začátku 70. let na Lundské univerzitě ve Švédsku. Nejdůležitějším přínosem Lundské školy time geography je přidání času jako rovnocenné složky k prostorovým atributům prostředí, kterým do té doby sociální geografové věnovali převážnou část své pozornosti (Novák, 2004). Time geography je výsledkem snahy geografů z Lundské univerzity vytvořit model společnosti, ve kterém omezení působící na chování a aktivity jedince je možné formulovat na základě fyzikálních termínů (Parkes & Thrift, 1980 in Novák, 2004).

Důležitým úkolem proto bylo nalezení prostředků pro popis reálného světa, ve kterém se studované události odehrávají. Jeho možnosti a limity shrnuje Hägerstrand do 7 hlavních bodů (Hägerstrand v Golledge & Stimson, 1997):

- Nedělitelnost lidského bytí a mnoha dalších objektů reálného světa. Existují fyzikální omezení ovlivňující lidskou existenci.
- Lidské bytí je časově omezeno podobně jako existence ostatních objektů reálného světa.
- Schopnost participovat na více než jedné činnosti současně je omezena.
- Všechny činnosti spotřebovávají čas. Tzn. jakákoliv činnost snižuje (spotřebovává) omezený časový kapitál jedince, ať z pohledu běžného dne či celého života.
- Podobně jako v předchozím bodě i pohyb v prostoru spotřebovává čas.
- Prostor má omezenou absorpční kapacitu událostí, protože dva fyzické objekty nemohou existovat ve stejném čase na stejném místě. Každý objekt je omezen svými fyzickými rozměry.
- Každý fyzický objekt má svoji historii. Mnoho materiálních objektů je dostatečně definováno právě svojí minulostí. Lidé mají schopnost plánovat a ovlivňovat svoji budoucnost a na základě osobních rozhodnutí a minulých zkušeností.

Životní dráhu člověka (biografii) lze graficky popsat jako spojitou, stále ubíhající cestu skrz časoprostor (Golledge & Stimson, 1997 in Novák, 2004). Dle Hägerstranda (1971) život člověka není redukován pouze na cestu skrz časoprostor, ale nikdo se nemůže vyhnout jejímu zaznamenání. Na denní záznam pohybu jedince můžeme nahlížet jako na dynamickou mapu obsahující cesty a časoprostorové uzly (Parkes & Thrift, 1980). „Cesty představují spojnice mezi jednotlivými časoprostorovými uzly. Při analýze denních vzorců pohybu jedince lze označit časoprostorové uzly jako stanice. Stanice jsou lokality, ve kterých dochází k realizaci určitých aktivit“ (Novák, 2004, s.15).

Každý člověk je ve svém prostorovém chování a organizaci aktivit během dne omezen rozličnými faktory generovanými konkrétním životním prostředím, socioekonomickým statutem a dalšími okolnostmi. Time-geography rozděljuje omezující faktory do 3 skupin (Novák, 2004):

- Fyziologická omezení (capability constraints) – značnou část dne člověk využívá pro realizaci svých fyziologických potřeb (spánek, jídlo, hygiena...). Nemůže tudíž využít celých 24 hodin, nezávisle na základních životních potřebách.
- Styková omezení (coupling constraints) – většinu aktivit není možno realizovat nezávisle na ostatních lidech. Proto individuální rozhodnutí kdy, kde, co a jak dlouho budu dělat, jsou výrazně omezována obdobným rozhodováním ostatních členů společnosti.
- Autoritativní omezení (authority constraints) – určité činnosti a lokality jsou na základě zvyklostí, zákonů a společenských norem pro některé jedince nepřijatelné, popřípadě je jim vymezen jen určitý časový úsek dne. Parkes&Thrift (1980) dále uvádějí příklad podávání alkoholu, které je některým věkovým skupinám úplně zakázáno a ostatním omezeno na určitý časový úsek dne. Podobným způsobem je v současnosti omezeno kouření ve většině veřejných prostor.

Časoprostorová mobilita jedince je ovlivněna mnoha faktory. Ve většině případů je každodenní pohyb člověka omezen ranním odchodem z místa bydliště a večerním návratem zpět domů. Časový úsek mezi ranním odchodem a večerním návratem domů připadá na přepravu do cílové lokality, poté na určitou dobu strávenou v této lokalitě a nakonec na dobu připadající na přepravu zpět domů.

2.1.3 Východiska behaviorální geografie

V 60. a 70. letech američtí behaviorální geografové zabývající se chováním jedince v městském prostředí zavedli pojmy action a activity space.

„Prostor, kde by se člověk mohl během časového úseku vyskytovat, je označován jako potential action space (dosažitelný akční prostor). Velikost potenciálního akčního prostoru úzce souvisí se sociálně ekonomickým statusem člověka a je velmi individuální. Například pro lidi žijící aktivní život, tedy obchodníci, podnikatelé, sportovci či umělci, pokrývá potenciální akční prostor téměř celý svět. Naopak u tělesně postiženého člověka se může potenciální akční prostor omezovat na blízké okolí svého bydliště či dokonce pouze na jeho byt nebo postel“ (Novák, 2004, s.18).

Soubor lokalit, na kterých se jedinec skutečně vyskytoval během určitého časového úseku (dne), vymezuje území označované jako actual activity space (skutečný prostor aktivit) (Dijst, 1999 in Novák, 2004).

Ve většině případů se při srovnání několika časových period (např.všedních dnů), skutečný prostor aktivit jedince příliš neliší a v základních rysech zůstává stejný. Každodenní podobnost skutečného prostoru aktivit přispívá ke strukturaci prostředí a vytváří jeho regionalizaci (Novák, 2004).

Území, na kterém člověk s různou pravidelností operuje během delšího časového úseku, můžeme označit jako action space (akční prostor).

Dle Golledge&Stimson (1997) je zde významný vliv členství v sociální skupině, pozice v sociální síti, fáze životního cyklu a prostorové lokalizace jedince vzhledem k potenciálním cílům jeho cest na formování podoby individuálního akčního prostoru. Akční prostor člověka zastřešuje území, v němž probíhá většina jeho projektů.

Obraz akčního prostoru v mysli jedince je označován jako perceptual action space (vnímaný akční prostor). Vnímaný akční prostor podobně jako mentální mapa v sobě zahrnuje imaginární představu fyzického prostředí, ve kterém se jedinec pohybuje. Na rozdíl od mentální mapy je doplněn o funkční a hodnotící položku, v níž

je zahrnuto hodnocení atraktivity, dosažitelnosti a využitelnosti území pro různé aktivity a osobní preference jedince. Studium vnímaného akčního prostoru umožňuje zjistit, jakým způsobem vnímá jedinec svoji časoprostorovou mobilitu (Novák, 2004).

2.1.4 Kontextuální rámec

Dle Ellegårda (1998) jsou definovány čtyři typy kontextuálních rámců, které vystihují většinu nejdůležitějších souvislostí mezi prostředím, jedincem a jeho chování v čase a prostoru:

- projektový kontext – je definován jako soubor aktivit vykonávaných za účelem dosažení dlouhodobých či krátkodobých cílů jedince. Soubor aktivit může být velice různorodý. Nejedná se o souvislou sekvenci aktivit, ale spíše o skupinu činností, které jsou přerušovány na různě dlouhou dobu aktivitami, které patří do jiných projektů. Průmětem projektového kontextu do území je akční prostor jedince.
- každodenní kontext – je soubor činností vázaných k různým projektům, které jsou vykonávány během jednoho dne. Na jeho základě je zkoumána časoprostorová mobilita jedince v rámci ostatních kontextů. Průmětem každodenního kontextu do území je skutečný prostor jedince.
- sociální kontext – pro některé činnosti je nezbytná spolupráce více osob. V rámci sociálního kontextu zkoumáme do jaké míry jednatel kooperuje s ostatními jedinci, o jaký okruh lidí se jedná a s kterými činnostmi jsou spojeny.
- geografický kontext – jedná se o vztah mezi aktivitami, jejich lokalizací a pohybem jedince. Zabývá se otázkou v jakých lokalitách jsou jednotlivé aktivity vykonávány, jakým způsobem se jedinec mezi lokalitami pohybuje a kolik času na přesuny spotřebuje. Geografický kontext sleduje podobu a vzájemné vztahy mezi všemi dříve nastíněnými prostory (dosažitelný akční prostor, skutečný prostor aktivit, akční prostor, vnímaný akční prostor).

2.1.5 Proces suburbanizace; popis prostředí zázemí Prahy a metropolitní oblasti

Jelikož se diplomová práce zabývá porovnáním způsobu trávení volného času adolescentů a to zejména jejich volnočasových aktivit sportovního charakteru. Dále také prostorovou preferencí, kde tyto volnočasové sportovní aktivity uskutečňují a faktory, které ovlivňují volbu aktivity a místo aktivity. Proto je důležité popsat zvolené prostředí, ve kterém adolescenti žijí nebo tráví určitou část dne.

Vycházíme obecně z předpokladu, že ne všichni dotazovaní bydlí v metropolitní oblasti, kde se nachází škola, kterou navštěvují, a kde se uskutečnilo dotazníkové šetření. Naopak se předpokládá, že určitá část adolescentů bydlí v zázemí Prahy, v tzv. suburbanizační zóně, která má svá specifika, v mnohém odlišná od zmiňované metropolitní oblasti.

„Praha a její zázemí prochází v období po roce 1989 dynamickým rozvojem. Pražská aglomerace je nejbohatším a nejrychleji se rozvíjejícím regionem v rámci nových států Evropské unie. Dominantní je i postavení Prahy uvnitř systému osídlení České republiky. Prahu můžeme považovat za vstupní bránu mnoha různých toků a aktivit do České republiky a za centrum šíření inovací do středisek nižšího řádu. Region hlavního města představuje vnitřně heterogenní a zároveň silně integrovaný celek skládající se z částí s odlišným sociálním i fyzickým prostředím“ (Ouředníček, 2006, s.13).

Na území tohoto městského regionu existuje mnoho vazeb, a to mezi metropolitní oblastí a oblastmi v zázemí Prahy, které jsou vzájemně provázány skrze vyskytující se jevy a procesy. Jedná se zejména o procesy dojížděka za prací a do školy, využívání obchodů a služeb, které jsou stále častěji lokalizovány nejen do jádra městského regionu, ale také do zázemí města. Okolí města je využíváno k rekreačním účelům a naopak návštěvy specializovaných druhů služeb a zábavy směřují ze širšího zázemí dovnitř města. Dále dochází ke stále většímu organizačnímu propojení dopravní a technické infrastruktury města a obcí v zázemí. Mezi nejvýraznější změny v prostředí našich měst patří postupná transformace jejich prostorové struktury. Mění se charakter

fyzického prostředí následkem výstavby nového typu bydlení, komerčních center, dopravních staveb i přestavbou stárnoucího domovního fondu. Výrazně se mění i sociální stratifikace pražského obyvatelstva, která je více polarizovaná a obyvatelstvo je zároveň o mnoho bohatší než ve zbytku Česka. Rozdíly v sociální struktuře se pozvolna projevují v prostorových vzorcích rozmístění obyvatelstva podle příjmů, vzdělání, etnické příslušnosti i životnímu stylu (Ouředníček, 2006).

„Suburbanizace může být definována jako prostorové rozrůstání městského prostředí do okolní venkovské krajiny. Její podstata spočívá v příchodu nových lidských aktivit do lokalit ležících mimo kompaktní městskou zástavbu“ (Sýkora, 2002 in Novák, 2004, s. 33).

„Suburbanizační proces v 90. letech přinesl změny ve fyzickém i sociálním prostředí v zázemí velkých českých měst. V transformačním období je možné pozorovat postupnou heterogenizaci společnosti i z hlediska ekonomického statusu a životního stylu. Výsledkem diferenciací sociálně-prostorové struktury Prahy a jejího zázemí je mozaika životních stylů skupin obyvatelstva ve městě“ (Ouředníček, 2006, s.143).

„Rozvoj příměstských oblastí je charakterizován nízkou hustotou zástavby a vysokou prostorovou segregací jednotlivých lidských aktivit. Zvyšuje se mobilita obyvatelstva mezi jádrem a jeho zázemím, ale i pohyb uvnitř zázemí“ (Sýkora,2001 in Ouředníček, 2006, s.153).

Na základě výsledků z výzkumů různých autorů prováděných v minulosti Novák (2004) uvádí projevy a důsledky procesu suburbanizace. Například jednou z charakteristik je vysoká prostorová segregace a přitom lokální koncentrace jednotlivých lidských aktivit (bydlení, zaměstnání, nákupy apod.) (Sýkora, 2003). Nová zástavba vzniká na okrajích stávajících sídel či je fyzicky oddělena od stávající zástavby. Dochází tím k prostorové a sociální separaci od původních sídel (Ouředníček, 2003). Prostorová segregace funkcí vyvolává neustálé přepravní toky (Sýkora, 2002), základní kostra každodenní časoprostorové mobility obyvatel je velmi podobná, proto jsou dopravní přesuny doprovázeny pravidelnými dopravními zácpami (Novák, 2004). Omezená možnost obslužnosti hromadnou dopravou a závislost na individuální

automobilové dopravě nebo vysoké přepravní nároky zvyšující i čas, který lidé musí dopravě věnovat na úkor ostatních aktivit (Novák, 2004).

„Z hlediska geografie sídel je město jeden funkčně integrovaný celek, zajišťující všechny základní společenské funkce (bydlení, zaměstnání, služby). Jednotlivé části města vykazují charakteristické morfologické znaky. Důležitou složkou je prostorová diferenciací lidských aktivit. Části města jsou v různé míře specializovány na určitou funkci (bydlení, zaměstnání, škola, obchod). Funkční specializace zvyšuje vzájemnou propojenost lokalit a omezuje jejich autonomii. Obrazem funkční specializace lokalit je každodenně se opakující pohyb obyvatel po městě“ (Novák, 2004, s.36).

Lidé jsou nuceni realizovat různé aktivity na různých místech. Funkční specializace městského prostředí nevznikla sama od sebe, ale je výsledkem působení proměňujících se společenských vztahů a vazeb a zároveň je spoludotvářena každodenním pohybem a aktivitami jeho obyvatel (Novák, 2004).

„Strukturované prostředí metropolitní oblasti je tak výslednicí interakce existujících fyzických struktur (morfologie) a funkční specializace. Každodenní časoprostorová mobilita obyvatel odkrývá vztahy propojenosti a závislosti různých částí města“ (Novák, 2004, s.36).

2.2 Účast ve volném čase a ve sportu a její podmiňující faktory

2.2.1 Definice volného času

Dle Slepíčkové (2005) můžeme volný čas (angl. leisure time) definovat jako část doby, kterou má jedinec pro sebe a s níž může disponovat podle svého uvážení nebo doba resp. časový prostor, v němž jedinec nemá žádné povinnosti vůči sobě ani druhým lidem a v němž se pouze na základě svého vlastního rozhodnutí věnuje vybraným činnostem, které ho baví, přinášejí mu radost a uspokojení a nejsou zdrojem trvalých obav či pocitů úzkosti.

Spousta (1994) definuje volný čas jako dobu, která člověku zbývá po splnění svých povinností ve škole, na pracovišti, v rodinném i občanském životě. Nezahrnujeme sem ani čas spojený s přípravou na povinnosti jako je cesta na místo konání volnočasové aktivity a zpět, stravování, spánek apod.

Dále můžeme pojem volný čas charakterizovat jako čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Může být vymezen také jako čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností. Nejvýstižnější je však definice volného času jako činnosti, do níž člověk vstupuje s očekáváním, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení (Hofbauer, 2004, s.13).

Dumazedier (Hodaň, 2002) vymezuje volný čas jako souhrn činností, kterým se jednotlivec může věnovat podle vlastní libovůle, ať již aby si odpočinul či aby se pobavil, nebo aby rozvíjel svou dobrovolnou činnost na společenském životě, svou informovanost nebo své vzdělání nezainteresované povoláním, a to tehdy, když se uvolnil od všech pracovních, rodinných či společenských závazků.

Aby se jednalo o volný čas, musejí být současně splněny čtyři podmínky: 1) v danou chvíli jedinec nemá vůči ničemu a nikomu žádné povinnosti, 2) prováděná činnost je výsledkem svobodného výběru, 3) činnost přináší uspokojení, 4) v dané

kultuře je prováděná činnost považována za činnost ve volném čase (Csikszentmihalyi, 1975 in Slepíčková, 2001).

2.2.2 Funkce volného času

Již před druhou světovou válkou vymezil Michel Damay biologickou, sociální, politickou a pedagogickou dimenzi volného času. Dle Dumazediera nelze dělit život člověka na bipolární vztah práce – volný čas. Rozlišuje tři základní funkce volného času:

- odpočinek (délassement), zotavení, reprodukce pracovní síly, kdy volný čas plní funkci regenerační, tzn. osvobozuje od únavy, odstraňuje fyzické nebo nervové poruchy vyvolané napětím, výkonem povinností a zejména práce.
- rozptýlení (divertissement) či zábava, rozptýlení, kompenzace, únik z monotónnosti práce (hra, divadlo, kino)
- rozvoj osobnosti (développement) umožňuje širší účast na společenském dění a bezstarostnější kulturu těla i ducha. Poskytuje nové možnosti zapojení se do života rekreativních, kulturních a sociálních sdružení. Umožňuje doplňování citových či rozumových poznatků, rozvíjení schopností.

Uvedené funkce spolu úzce souvisí. Existují ve střídavé míře u všech lidí ve všech situacích. Vzájemně se překrývají, tudíž je obtížné jejich rozlišení. U každého člověka by měly být v určitých proporcích zastoupeny všechny tři funkce, jinak hrozí jednostranná deformace (Hodaň, 2000).

Další, kdo vymezil funkce volného času byl polský sociolog a historik Alexandr Kamiński a to na odpočinek, zábavu a aktivity rozvíjející osobnost (Hofbauer, 2004).

Roger Sue, soudobý francouzský sociolog volného času, jako jeho funkce uvádí:

- psychosociální (uvolnění, zábava, rozvoj)
- sociální (socializace, symbolická příslušnost k některé sociální skupině)
- terapeutickou

- ekonomickou (výdaje účastníků vynakládané na aktivity volného času).

Funkce sociální zahrnuje socializaci v různých sociálních prostředích včetně rodiny a sdružování, symbolická příslušnost vyjadřuje vztah ke skupině a obsahuje potvrzení vlastní osobnosti a sociální uznání. Funkce terapeutická zahrnuje hledisko zdravotní, smyslový rozvoj, prevenci chorob, zdravý životní styl. Oproti začátku 20. století, kdy koncepce pokládaly volný čas za marnotratný a neproduktivní, se dnes doceňuje hospodářský význam volného času pro jednotlivce i společnost.

„Dalším, kdo vymezil funkce a možnosti volného času byl německý pedagog volného času Horst W. Opaschovski, který považuje za základní následující:

- rekreaci (zotavení a uvolnění)
- kompenzaci (odstraňování zklamání a frustrací)
- výchovu a další vzdělávání (učení o svobodě a ve svobodě, sociální učení)
- kontemplaci (hledání smyslu života a jeho duchovní výstavba)
- komunikaci (sociální kontakty a partnerství)
- participaci (podílení se, účast na vývoji společnosti)
- integraci (stabilizaci života rodiny a vrůstání do společenských organismů)
- enkulturaci (kulturní rozvoj sebe samých, tvořivé vyjádření prostřednictvím umění, sportu, technických a dalších činností)“ (Hofbauer, 2004, s. 15).

Dle Slepíčkové (2005) splňuje volný čas několik funkcí, které můžeme rozdělit do tří skupin. Jedná se o funkci instrumentální, humanizační a zábavnou. Instrumentální funkce volného času spočívá v tom, že by člověk měl mít možnost dostatečně si po práci odpočinout, zregenerovat své síly a upevnit své zdraví. Humanizační funkce zahrnuje hlavně výchovné, vzdělávací a socializační možnosti volného času. Zábavná funkce se váže k sociálně psychologickým a psychologickým aspektům volného času.

2.2.3 Strukturace volného času a činnosti v něm převládajících

Paleta aktivit, které můžeme zahrnout do volného času je velice široká, ale čas je omezený, proto sportu konkuruje řada možných aktivit, jejichž množství narostlo díky masovosti volného času. Negativní jevy dnešní společnosti jako konzumnost a pasivní forma zábavy zatlačují do pozadí tvořivé aktivity, které vyžadují mentální či fyzické úsilí typické právě pro sport. Důležitou roli hraje, zda má vůbec člověk volný čas. Právě nedostatek času patří mezi nejvýznamnější důvody zabraňující aktivní účasti ve sportu, které uvádějí nejen dospělí, ale i děti a adolescenti.

Z hlediska času jasně vyplývá, že volný čas je pouze určitá část z celkového množství času, který máme k dispozici. Činnosti, které člověk každodenně vykonává, můžeme uspořádat dle určitých shodných znaků do skupin. Proto celkový čas můžeme rozdělit na dobu pracovní, nutnou pracovní a volný čas:

- 1) doba pracovní – v této době člověk vykonává práci, což je činnost, která je motivována získáním prostředků k životu. Jedná se o hlavní zaměstnání, přesčasy, individuální přípravu na zaměstnání či účast na školení. Dále zahrnuje i vedlejší zaměstnání či další činnosti, spojené se zabezpečením obživy.
- 2) doba nutná pracovní – je naplněna činnostmi pro základní existenci člověka a dále činnostmi, které nepřinášejí finanční efekt a nejsou ani věcí svobodného výběru. Jde o činnosti uspokojující bio-fyziologické potřeby (spánek, jídlo, osobní hygiena, lékařská péče) a dále ostatní činnosti jako je např. cesta do práce a z práce, péče o domácnost.
- 3) volný čas – sem můžeme zařadit mnoho aktivit jako např.:
 - aktivity manuální
 - aktivity fyzické
 - aktivity kulturně uměleckého typu receptivního
 - aktivity kulturně uměleckého typu tvořivého a interpretačního
 - aktivity kulturně racionální
 - aktivity společensko formální

- aktivity společensko neformální
- hry, podívaná, sběratelství
- pasivní odpočinek

Joffre Dumazedier na základě vymezení podmínek pro volný čas určuje specifické charakteristiky volného času. Rozlišuje mezi volným časem a mimopracovní dobou. Mimopracovní doba je čas osvobozený od práce přesčasové a času stráveného dojížděním na pracoviště. Volný čas oproti tomu představuje jen určitou část mimopracovní doby, do které patří i osobní potřeby a povinnosti - biologické potřeby. Rozčleňuje převládající činnosti ve volném čase do 5 kategorií:

- činnosti manuální
- činnosti fyzické
- činnosti estetické
- činnosti intelektuální
- činnosti sociální
- činnosti spotřební

Dále Dumazedier vymezuje vlastnosti volného času:

- I. volný čas je svobodnou volbou – osvobozuje od povinností určitého druhu, je však determinován společenskými faktory, je závislý na společenských vztazích a na interpersonálních závazcích. Volný čas znamená osvobození od základních závazků společenských zařízení, které jsou primární.
- II. volný čas je nezainteresovaný – nemá v podstatě žádný zjištný, utilitární, ideologický, politický, duchovní cíl. Neslouží tedy žádnému společenskému ani materiálnímu cíli, i když je materiálně i sociálně determinován. Pokud volný čas aspoň z části má nějaké zjištné, utilitární nebo angažované cíle, považujeme ho za volný čas jen z části. Hovoříme o něm pak jako o polovolném čase.

Dumazedier rozlišuje 4 kategorie polovolného času:

- činnosti pololukrativní a položištné (drobné práce pro sousedy, rybolov pro zisk apod.)
 - poloužitkové a polorekreační činnosti v domácnosti (zahradkářství, chov domácích zvířat. kutilství)
 - rodinné činnosti polovýchovné a polozábavné (dětské hry)
 - práce pro vlastní potěšení, pro rodinu, přátele, spolky (dekorační práce, modelářství)
- III. volný čas je hedonistické povahy, uspokojuje jednotlivce, je vymezen kladně ve vztahu a potřebám jednotlivce, a to i tehdy pokud jednatel realizuje činnost ve skupině. Hledání blaha, potěšení a radosti je jedním z charakteristických rysů volného času.
- IV. volný čas uspokojuje osobní požadavky. Všechny základní funkce volného času odpovídají potřebám jednotlivců na rozdíl od povinností ukládaných společností.

2.2.4 Sport jako součást volného času

Sport obecně je součástí každého jedince a to přímo či nepřímo (zprostředkovaně). S aktivní podobou sportu se setkáváme zejména v povinné tělesné výchově. Dále mají někteří jedinci zkušenost se sportem skrze soutěžní prostředí a dění v prostředí kolektivu stejně zájmově orientovaných lidí. Nepřímo je většinou jedinec v životě ovlivněn produkty spojenými se sportem. Dle Cruma (1996) hovoříme o tzv. sportifikaci společnosti, která se projevuje zejména u populace adolescentů. Pochopení sportu a jeho možností u aktivních adolescentů se úzce váže na vývoj společnosti, na hodnoty, které uznává a na produkty, které vytváří. Sport je dále sociálním jevem, který výrazně ovlivnil společenské změny v uplynulých letech. Většinou je sport spojován s mladou populací, již je pohybová aktivita bližší a přirozenější. V dnešní době je sport v aktivní podobě blízky všem věkovým kategoriím (Slepičková, 2001).

Sport má také pozitivní vlivy a účinky ve sféře sociální, psychologické, zdravotní, výchovné a vzdělávací, avšak existují zde i negativní vlivy jako je nesportovní chování, rostoucí komercializace či problematika dopingu. Sport ve volném čase musí být prožíván s radostí a uspokojením. Většinou se pozitivní účinky sportu projevují dříve na psychice jedince než na jeho fyzickém stavu (Slepičková, 2001).

Fyzická aktivita je účinným prostředkem, který může zmírnit negativní důsledky psychického stresu pro zdraví, jelikož pohyb je přirozenou a konečnou fází stresové odpovědi a fyzická aktivita působí jako prostředek emočního přeladění. Fyzická aktivita také může působit na snížení reaktivity vůči psychickému stresu. Z fyziologie je obecně známo, že zvýšený přívod krve do mozku, ke kterému dochází při systematické fyzické aktivitě, zlepšuje mentální funkci. Fyzické aktivity, především sport, navazují určitý pocit libosti, pocit klidu a štěstí. Z hlediska sociologického je sportovní aktivita účinným socializačním nástrojem, přičemž její provozování v kolektivu může snižovat stresogenní momenty v mezilidských vztazích a zejména napomáhat rozvíjet schopnost spolupráce a tolerance, která je důležitá v období adolescence. Z psychologického hlediska sportovní aktivita mění vzorce chování i v ostatních složkách životního stylu. Lidé, kteří sportují, patří spíše mezi nekuřáky, mají lepší stravovací návyky a starají se o svůj denní režim. Obecně nakládají lépe se svým volným časem.

Sportovní aktivita je pro běžnou populaci vhodným prostředkem pro navození pocitu pohody. Prožitek se stal v poslední době významným pojmem jak v oblasti sportu ve volném čase, tak také v povinné tělesné výchově. Důvodů proč lidé sportují, je celá řada. U soutěžní formy sportu převažuje výkon, vzrušení ze hry a soupeření. Naopak v sociokulturně orientovaném a alternativním sportu nacházíme jako motivy k provozování převážně zdraví, pohodu a uvolnění.

Nejčastěji jsou trendy účasti ve sportu vztahovány k těmto kritériím: věk, pohlaví, druh sportu nebo sportovní odvětví, členství v organizaci, účast v soutěžích, lokalita, sociální postavení a vzdělání (Slepičková, 2005).

Dle Slepičkové (2001) s věkem existuje obecný trend postupného snižování účasti ve sportu s narůstajícím věkem. Dále obecně platí, že ženy a dívky se zapojují do

sportu méně než muži. Zejména po 25. roce se účast žen ve sportu oproti mužům významně snižuje. Významnou roli zde hraje tradice, kultura a náboženství. Také motivace žen a mužů sportovat je odlišná. Ženy či dívky uvádějí jako nejčastější motivy kosmetické a zdravotní, naopak muži upřednostňují motivy jako je vzrušení, dobrodružství a kolektiv. Účast v konkrétních sportech je pravidelně dokumentována na základě statistik a sociologických šetření. Zastoupení ve sportovních organizacích je v posledních letech vyrovnané z hlediska pohlaví. Ve sportech, které byly v minulosti považovány za ryze „mužské“ participují dnes v hojné míře i ženy, což souvisí se společenskými změnami a jevy jako je rovnoprávnost žen a emancipace.

Za nejvýznamnější kritérium z hlediska zaměření mé práce považuji lokalitu. Mnohá statistická a sociologická šetření ukazují na výrazný vliv lokality při výběru sportu daného jedince. Musíme brát v potaz faktory podmiňující volbu sportu jako například to, kde žijeme, zda na venkově či ve městě. Každá z těchto oblastí má odlišné přírodní a klimatické podmínky, které podmiňují existenci jednotlivých sportovních odvětví. Neměli bychom opominout ani historická a kulturní specifika dané oblasti. Paradoxně často lidé pocházející z městského prostředí, sportují častěji než lidé z venkova. Sociální postavení či sociální status je neméně důležitým kritériem účasti ve sportu. Obecně platí větší účast ve sportu u lidí s vyšším sociálním statutem. V souvislosti s tímto kritériem je spojena úroveň vzdělanosti. Jedinci s vyšší úrovní vzdělání vyznávají takové životní hodnoty a chovají se takovým způsobem, který se snoubí se zdravým životním stylem, kde významné postavení zaujímá právě sport (Slepičková, 2001).

2.2.5 Adolescence

Dle Slepičkové (2001) je pojetí adolescence kulturně a sociálně podmíněné a samotné slovo adolescence má původ v latinském slovesu „adolescere“, což znamená dorůstat, dospívat či mohutnět. Často se můžeme setkat i s dalšími označeními jako např. mládež či mladí dospělí, jak uvádí instituce OSN a Evropská komise (Hofbauer,

2004). Macek (1999) uvádí, že časově adolescence vyplňuje především druhé desetiletí života a že konkrétní časové vymezení a specifikace tohoto období se u jednotlivých autorů velmi různí. Většinou se ale můžeme setkat s věkovým vymezením od 15 do 25 let.

Adolescence tvoří početnou a svým životním stylem významnou skupinu společnosti. Mají vlastní kulturu, specifické zájmy a záliby. Prostřednictvím zájmů a zálib ve volném čase se u adolescentů utvářejí hodnoty a normy. Adolescence je vrcholným obdobím volnočasových potřeb, jelikož lidé v tomto období mají většinou dostatek volného času a méně odpovědnosti než v jiných fázích života. Populace adolescentů je na druhou stranu také omezena. Jak uvádí Hendry (1996), spočívají tato omezení v oblasti kupní síly, která je malá u adolescentů, dále limitujících možnostech vlastní dopravy, omezeními ze strany rodičů či právních norem (Slepičková, 2001).

„Roberts uvažuje faktory sociální a faktory podmiňující rozhodování. Sociální faktory jsou věk, pohlaví, sociální třída, vzdělání, finanční situace, sociální postavení (třída) a sociální mobilita. Mezi rozhodovací faktory řadí motivaci, uvědomění si možností, osobní volný čas a finanční prostředky“ (Roberts, 1981 in Slepičková, 2001, s. 58).

„Obdobně vymezuje faktory podmiňující zapojení do sportu Thomas (1993). Ten považuje za důležité společenské prostředí, do kterého zahrnuje rodinu, školu, sportovní organizace a obecně celospolečenské podmínky pro volný čas a sport“ (Thomas, 1993 in Slepičková, 2001, s. 58).

Hendry (1993) považuje za 3 nejdůležitější faktory věk, pohlaví a sociální třídu (Hendry, 1993 in Slepičková, 2001, s. 59).

Díky demokratizaci společenského a kulturního života jsou adolescenti svobodnější ve výběru zájmových činností. Nejedná se však o absolutní svobodu. Volba, zda si jedinec vybere sportovní nebo volnočasovou aktivitu a bude ji provádět, není otázkou absolutní svobodné volby a individuální záliby. Tato volba je strukturovaná a odráží vlastnění a poměr velikosti ekonomického, kulturního a symbolického kapitálu a jeho kombinací. Dominantní skupiny ve společnosti jsou schopné regulovat přístup ke kulturně oceněnému zboží a službám, to znamená i

k volnému času a sportu. Tyto skupiny užívají aktivit ve volném čase k tomu, aby dosáhly co největšího zisku (Jarvie, Magiure, 1994 in Slepíčková, 2001).

Adolence je jedna z etap ontogeneze života člověka. Zahrnuje období dětství zhruba po desátém roce života a období mládí. Jedná se o dospívání i mládí současně, tvoří most mezi dětstvím a dospělostí. Jelikož se jedná o vcelku dlouhé období, rozlišujeme jej na tři fáze a to: časnou adolenci v rozmezí 10 – 13 let, střední adolenci vymezenou věkem 14 – 16 let a pozdní adolenci od 17 do 20 let či déle. Střední adolence je v řadě společností typická tím, že se adolescenti snaží výrazně odlišovat od svého okolí. Zejména se to projevuje ve způsobu oblékání, specifickém vyjadřování či poslechu hudby. V našich podmínkách končí toto období většinou společně s ukončením základního vzdělání a vstupem do dalšího stupně vzdělání a to středního. Dochází k začleňování se do vrstevnických skupin a k utváření postojů vůči okolí. Pozdní adolence již směřuje k dospělosti, kdy většina ukončuje své vzdělání a přechází postupně do pracovního procesu. Posiluje se zde sociální aspekt identity, tj. potřeba někam patřit, podílet se na něčem a něco s druhými sdílet. Obecně můžeme říct, že v této etapě dochází k řadě změn jak biologických, tak psychosociálních (Slepíčková 2001).

Adolescenti jako sociální skupina zaujali ve 20. století ve společnosti významné postavení. Od 50. let 20. století se stala adolence výrazně viditelnou. Tento trend vyplynul z celkového vývoje společnosti v hospodářsky rozvinutých zemích, který zahrnoval změny v systému vzdělávání, rozvoj masové kultury, vliv médií, nárůst volného času, rozvoj techniky a informační techniky a v neposlední řadě změny v sociální a ekonomické struktuře. Role rodiny byla postupně oslabena a poté převzata formálními institucemi jako je škola. Díky kladení důrazu na vzdělání byly vybudovány komplexní školské systémy a síť vzdělávacích institucí. V 60. letech již byla skupina adolescentů vnímána jako svébytná sociální skupina a v následujících 70. letech se objevuje nový termín kultura mladých korespondující s adolescentní populací. 80. léta byla charakteristická hospodářskou krizí, kdy adolescenti měli problémy související

s uplatněním na trhu práce, což často ovlivnilo zásadně jejich budoucnost (Slepičková, 2001).

Charakteristiky uváděné v západoevropských zemích a ve Spojených státech amerických můžeme aplikovat i na české prostředí. Jak uvádí Slepičková (2001), vývoj adolescentní populace, který probíhal ve spojitosti s celkovým společenským vývojem, je poznamenán výraznou změnou tradičních hodnot a norem. Tradiční obraz této části populace se také mění. De Knop (1996) uvádí některé charakteristiky vývoje sociálních změn u adolescentů:

- s prodloužením období vzdělávání se oddálil nástup do zaměstnání
- zatímco v minulosti bylo období adolescence především přípravou na dospělost, stává se dnes stále více vývojovým obdobím, v němž má jedinec právo na vlastní nezávislou existenci a stanovování svých vlastních cílů
- nelze zcela přesně stanovit hranice mezi dětstvím, pubertou, adolescencí a dospělostí
- výchova a vzdělání jsou liberalizovány, rodiče už nestanovují pravidla, děti se s rodiči domlouvají
- dospělí nejsou vždy považováni za kompetentnější, což znamená, že důležitost dospělých jako prostředníků socializace se snižuje ve prospěch adolescentní skupiny
- dospělí stále více přejímají chování a způsoby mladých

Jak uvádí Macek (1999) současní čeští adolescenti představují novou generaci adolescentů ve srovnání s jejich předchůdci, a stále více se přibližují západoevropským vrstevníkům. V mnoha směrech jsou svobodnější, na druhou stranu mají větší zodpovědnost sami za sebe. Společenské klima se během posledních deseti let výrazně změnilo. Je uvolněné, liberální a otevřené nejrůznějším vlivům. Současní čeští adolescenti představují skupinu, která v tomto prostředí již vyrůstala, dospívá v něm a dotváří své normy a vzorce chování a jednání, jež bude uplatňovat v budoucnosti.

Dle Magiure (1994) se adolescenti dostávají do kontaktu se sportem jako aktivní účastníci, pasivní účastníci - diváci či konzumenti. Vliv sportu v podobě konzumace „sportovního zboží a služeb“ se projevuje u všech, nejen u aktivních účastníků či diváků.

2.2.6 Socioekonomické faktory ovlivňující účast ve sportu

Dalším faktorem ovlivňujícím účast ve sportu je náležením k určité sociální třídě (sociálnímu statusu). Sociální status můžeme identifikovat na základě dosaženého vzdělání, pracovní pozice, příjmu, majetku, životní úrovně a životního stylu. Jelikož se práce soustředí pouze na adolescenty vybraných škol, je jasné, že ne všechny charakteristiky zde můžeme uplatnit. Za prvé jsou adolescenti většinou stále ještě závislí na rodičích, a za druhé nemají stále ještě ukončené vzdělání. Většinou ale můžeme u adolescentů rozlišovat druh studované školy a studijní výsledky ve škole. Adolescenti jsou si v tomto období svým sociálním statutem více rovni než později v dospělosti.

Slepičková (2001) uvádí, že prostředí sportu, jemuž se přikládají pozitivní socializační vlivy a jež je považováno při vhodném pedagogickém vedení za velmi účinný výchovný prostředek, se týká adolescentů, kteří nemají problémy s učením.

Jak již bylo nastíněno dříve, adolescenti jsou stále finančně závislí na rodičích. Za významné v tomto období považujeme sociální a ekonomický vliv rodinného prostředí. Dítě v tomto období potřebuje stabilní prostředí, kterým je domov a kvalitní vztah s jeho rodiči, jelikož ti ovlivňují vývoj a budoucnost svého dítěte. Dle Slepičkové (2001) je adolescence typickým obdobím, kdy se vztahy mezi dětmi a rodiči přehodnocují a znovu vytvářejí. Rodina tedy může být jak prostředím, které dospívajícího jedince podporuje, tak i zatěžuje. Během let je role rodiny postupně nahrazována jinými institucemi, které přejímají její role, především výchovnou.

Rodina je zprostředkovatelem kulturních hodnot. V souvislosti se souborem rodinných etických hodnot je užíván termín „rodinný kodex“, kdy kodex je souborem zkušeností dané rodiny (Reiss, 1987, Slepíčková, 2001).

Rodiče většinou své děti (adolescenty) podporují ve sportu, spatřují jeho pozitiva pro zdravý rozvoj svých dětí. Tráví s dětmi čas při sportu pasivně, kdy je doprovází na tréninky, fandí jim apod., nebo aktivně formou víkendových sportovních akcí či výletů sportovního charakteru. Opět se zde projevuje významný vliv lokality. Adolescenti, žijící na venkově (může být i zázemí města), tráví s rodiči méně času při sportování než adolescenti žijící ve městě.

Důležité pro dítě je sociální postavení jeho rodičů, které je charakterizováno jejich dosaženým vzděláním a finanční situací. Rodiče, kteří mají vysokoškolské vzdělání, podporují u svých dětí závodní formu sportu. Souvisí to především s hodnotovou orientací rodiny. Vysokoškolsky vzdělaní rodiče považují profesní uplatnění za základ života a k tomu je nutné mít schopnost podávat výkon. Navíc mají tyto rodiče často osobní zkušenosti se sportem z mládí. Naopak v rodinách s nižším dosaženým vzděláním rodiče své děti nemotivují ke sportu, děti obecně neví mnoho o případné sportovní minulosti svých rodičů, resp. není tak moc zvykem v rodině komunikovat.

Nemalý vliv na sportovní účast adolescentů ve volném čase má také prostředí vrstevníků, ve kterém se adolescenti pohybují. Skupina adolescentů je charakteristická specifickým způsobem života. Slepíčková (2001) uvádí fenomén nazývaný kultura či subkultura mládeže. Typickými znaky jsou například oblékání, hudba, jazyk nebo slang apod. (Slepíčková, 2001).

3. Metodologická část

3.1 Cíl práce

Cílem mé práce je zjistit a vyhodnotit na základě průzkumu ve zvolených školách, zda geografická poloha místa bydliště a školy, resp. vzdálenost mezi bydlištěm a školou může mít vliv na to, kde studenti konají volnočasové aktivity a zejména sportovní aktivity.

Jak již bylo naznačeno v teoretickém základu práce, účast ve sportu a jiných volnočasových aktivitách, je kromě výše zmíněné geografické podmíněnosti též ovlivněna mnoha dalšími faktory. Mezi ně patří zejména socioekonomické faktory, biologické faktory a v neposlední řadě také faktory jako vybavenost a nabídka sportovního a volnočasového vyžití školy jako instituce, blízkého okolí školy a okolí bydliště studentů. Cílem práce je tedy kromě získání a vyhodnocení dat, zamyslet se nad problematikou volného času adolescentů z geografického pohledu. Dále na základě získaných dat formulovat a zhodnotit možné souvislosti mezi uvedenými jevy a faktory.

3.2 Dílčí cíle

Na základě cíle a dalších možných faktorů ovlivnění jsme formulovali dílčí cíle. Jako dílčí cíle jsme si stanovili následující:

- 1) Zjistit, zda místo bydliště, resp. délka doby, strávená na cestě do školy, může ovlivnit volbu konat volnočasové a sportovní aktivity po skončení výuky ve škole/v jiné části města/v místě svého bydliště.
- 2) Zjistit, jak studenti vnímají nabídku volnočasových a sportovních aktivit ve škole/v okolí školy/v místě svého bydliště.

- 3) Zjistit současnou účast studentů ve sportu, a to jak v organizované formě, tak neorganizované, v závislosti na pohlaví.
- 4) Zjistit současnou účast studentů ve sportu, a to jak v organizované formě, tak neorganizované, v závislosti na místě bydliště.
- 5) Zjistit možné důvody, které studenty odrazují a motivují provádět sportovní aktivity.

4. Metody výzkumu

Pro mou diplomovou práci jsem zvolila kvantitativní výzkum, který obecně využívá náhodné výběry, experimenty a silně strukturovaný sběr dat pomocí testů, dotazníků nebo pozorování. Pro sběr dat se mi jevila jako nejvhodnější dotazníková metoda, která se zakládá na dotazování osob a je určena pro hromadné získávání údajů. Tím, že je dotazník anonymní, je možno se ptát i na citlivější otázky, které jsou kladeny zejména ve čtvrté části dotazníku, zjišťující socioekonomické podmínky respondenta a jeho zázemí (Hendl, 2005).

Vzhledem k tématu mé diplomové práce jsem při tvorbě dotazníku vycházela již z vytvořeného dotazníku „Sport v Uherském Hradišti“ (Slepičková a kol., 2009). Další otázky jsem zařadila na základě teoretických východisek práce a zejména předem formulovaných cílů práce.

Dotazník se skládá ze čtyř částí a přiložené mapy. Z časového hlediska je dotazník sestaven na zhruba deset až patnáct minut, řadí se tedy mezi dotazníky méně časově náročné. V úvodu dotazníku je stručně vysvětlen motiv dotazníku, resp. za jakým účelem je dotazník předkládán. Také jsou zde uvedeny stručné pokyny, jak dotazník vyplňovat.

Dotazník obsahuje převážně otázky zavřené (respondent vybere z nabídky možných odpovědí), kde někdy může zvolit pouze jednu správnou odpověď, jinde zase více odpovědí, které mohou být navíc seřazeny podle důležitosti. Dále jsou zde obsaženy otázky polootevřené (kombinace otázky zavřené a otevřené, kdy pokud si respondent nevybere z uvedených zavřených otázek, může odpovídat na otázku svými slovy – otázka otevřená). Jako poslední možnost jsou v dotazníku otázky otevřené se stručnou odpovědí. Dohromady je v dotazníku obsaženo dvacet šest otázek a dále mapa, do které respondenti zakreslují své zastávky (stanice) aktivit během dne a druh dopravy, který k přesunu využívají.

V první části dotazníku odpovídá respondent pouze na otázky jako pohlaví respondenta, věk a místo bydliště.

Druhá část dotazníku se zabývá pohybem respondentů z časoprostorového hlediska. Za prvé časovou dostupností školy a druhem využívané dopravy. Za druhé, kam se respondenti přesunují po skončení výuky. Mohou si vybrat ze tří možností, a to návrat do místa svého bydliště, setrvání ve škole či přesunu do jiné části města (jiné než

je místo bydliště a škola). Respondenti volí vždy u každého pracovního dne jednu ze tří variant a k tomu uvedou důvod, motivy jejich volby. V závěru druhé části respondenti hodnotí dle svého názoru nabídku volnočasových a sportovních aktivit v místě bydliště, ve škole a v okolí školy formou zavřených otázek.

Třetí část je zaměřena na současný stav respondentů v oblasti sportu. Zajímá nás míra zapojení se do sportovních aktivit, frekvence sportovních aktivit, jakým sportovním odvětvím se věnují a důvody, proč sportují či nesportují.

Čtvrtá část slouží spíše k doplnění a k dotvoření představy o vzorku odpovídajících respondentů z hlediska socioekonomických podmínek. Otázky jsou kladeny spíše obecně z důvodu zvýšené citlivosti respondentů odpovídat na dané téma a jelikož nejsou stěžejním tématem práce, není nutné být konkrétnější.

Poslední část dotazníku – mapa, se vztahuje k již zmiňované druhé části dotazníku. Je nazvána Schematické zobrazení časoprostorové mobility jedince, a respondent zde zaznamenává do mapy místo bydliště a poté další zastávky (stanice), kde provádí jednotlivé aktivity. Aby byla zajištěna přehlednost a čitelnost mapy, respondent do mapy zakresluje pouze číslice či písmena (D – domov) a k uvedeným číslicím zapíše druh činnosti a způsob přepravy do dané stanice viz.příloha 1. Mapa by měla doplňovat celkovou představu toho, v jaké oblasti se respondent pohybuje během dne. Škola je již v mapě znázorněna, stejně tak administrativní hranice Prahy a jejich městských částí. Pro lepší orientaci jsou již do mapy zaneseny názvy městských částí.

4.1 Sběr dat a zpracování dat

Data jsem získala pomocí dotazníků, které jsem rozdala ve zvolených školách. Předala jsem je učitelům, s vysvětlením účelu dotazníkového šetření, a požádala je o spolupráci. Vysvětlila jsem, jak správně dotazník vyplnit a požádala učitele, aby dotazníky rozdali studentům a dohlédli na správnost vyplnění. V dohodnutém termínu jsem si dotazníky vyzvedla.

Jednalo se o záměrný výběr, kdy z organizačních a časových důvodů, učitelé rozdali dotazníky studentům ve svých hodinách. Každý učitel tak vykonal ve dvou třídách, kde měl ten den výuku resp. v hodinách zeměpisu, kdy byli přítomni všichni studenti najednou.

Vyplněné dotazníky jsem zpracovala jednoduchými statistickými metodami – metody procentuální a metody četností. Výsledky jsem pro lepší interpretaci a orientaci vyjádřila pomocí grafů a přidala stručný komentář.

Vysoká návratnost dotazníků byla zajištěna díky tomu, že učitelé zajistili svou účastí při vyplňování dotazníků v hodině toho, že každý ze studentů dotazník skutečně vyplnil a odevzdal. Z původně 150 připravených dotazníků jsem získala nakonec dohromady z Gymnázia Jana Nerudy a Gymnázia Jana Keplera 105 vyplněných dotazníků. Z toho 66 dotazníků pocházelo od studentů bydlících v Praze a 39 dotazníků bylo vyplněno studenty žijících v zázemí Prahy. 67 respondentů bylo mužského pohlaví a 38 respondentů náleželo ženskému pohlaví. Průměrný věk respondentů byl 15,3 let.

4.2 Charakteristika šetřených lokalit

4.2.1 Obecná charakteristika města

Město je sídelní geograficky vymezený útvar, pro který je charakteristický soubor znaků, jenž jej odlišuje od vesnice. Mezi základní charakteristiky patří relativní velikost ve srovnání s vesnicemi, vysoká hustota osídlení, kompaktnost a koncentrace zástavby, typická demografická, sociální a profesní struktura obyvatel a poskytování správních, vzdělávacích, obchodních a kulturních funkcí pro širší okolí. Také způsob života ve městě je odlišný od života venkovského. Městský způsob života je neosobní, anonymní a účelový (Wikipedie).

K charakteristickým znakům města patří uspokojivá sociální infrastruktura. Vybavenost měst z hlediska služeb je v dnešní době již na dostačující úrovni. Zejména Praha má nadprůměrnou vybavenost službami rozličného druhu. Jsou zde dobré podmínky v oblasti zdravotnictví, školství, kultury a osvěty. Co se týče sportovního využití, má i po této stránce Praha co nabídnout.

4.2.2 Lokalita metropolitní oblasti

Hlavní město Praha je statutárním městem. Od roku 2001 je Praha členěna na 22 správních obvodů a tvoří ji 57 autonomních městských částí s vlastními volenými orgány. Městské části jsou nehomogenní a to zejména z hlediska funkčního. Některé městské části mají charakter městského centra, městské části s obytným charakterem bytové zástavby z 20. a 30. let 20. století, městské části s převážně průmyslovým charakterem, sídlištní městské části se zástavbou panelového typu nebo městské části příměstského charakteru. Liší se jak stupněm urbanizace, tak hustotou zalidnění, kvalitou technické infrastruktury i sociálněekonomickými podmínkami života lidí viz. příloha č.2.

V návaznosti na význam, polohu a postavení Prahy, byla historicky vytvořena škála dopravních vazeb. Jsou zde oboustranné regionální vazby na Středočeský kraj. Postavení Prahy jako hlavního města České republiky podmiňuje taky významnou dojížděku ze zázemí i z území celé České republiky. Stále citelněji se projevuje absence objízdných tras kolem Prahy a zejména vnitřního města. Praha má relativně dobře fungující městskou hromadnou dopravu. Základ tvoří systém metra v délce 55 km a síť tramvajových tratí o délce 141 km. Postupně došlo k zatraktivnění městské hromadné dopravy vznikem systému pražské integrované dopravy, který je v současné době provozován do vzdálenosti až 35 km od hranic Prahy, čímž spojuje významnou část Středočeského regionu. (BusinessInfo.cz).

Prostorovou charakteristiku Prahy na základě geneticko morfologické charakteristiky rozděluje Sýkora (2001) do 5 základních zón:

- 1) Historické jádro – představuje městské centrum s koncentrací vládních institucí a sídel významných firem. Architektonicky velmi různorodá oblast s křivolakými úzkými ulicemi vymezená hranicí středověkého opevnění.
- 2) Vnitřní město – je spojené s prostorovým a populačním růstem 19. století. Charakteristickým znakem jsou vícepatrové činžovní domy, velká hustota zástavby a obyvatelstva, pravidelná uliční síť a zeleň koncentrovaná v parcích. Atraktivní části vnitřního města s vysokou koncentrací lidských aktivit lze zahrnout do městského centra.

- 3) Vilové čtvrtě – jsou jedny z nejatraktivnějších rezidenčních lokalit Prahy. Nejlépe je vystihuje hustá zástavba rodinných domů, vysoký podíl zeleně a převažující obytná funkce.
- 4) Sídliště – v 60. až 80. letech vyrostl okolo tehdejšího kompaktního města prstenec sídlišť. Je důsledkem centrálně řízené masivně koncentrované bytové výstavby. Průvodními znaky jsou nepravidelně rozmístěné vysoké panelové domy a ulice lemované velkým množstvím parkujících automobilů.
- 5) Příměstská zóna – je pás samostatně stojících sídel, která ještě nebyla pohlcena rozrůstajícím se městem.

4.2.2 Zázemí Prahy

Zázemím Prahy máme v této práci na mysli právě příměstskou zónu. Je zastoupena většinou menšími městy či obcemi ležícími v blízkém okolí hl. města Prahy, avšak administrativně již do Prahy nepatří. Administrativně patří do Středočeského kraje a okresů Praha – Západ a Praha – Východ viz. příloha č.3. Poloha Středočeského kraje významně podmiňuje jeho ekonomickou charakteristiku a je velice výhodná díky úzké vazbě na hlavní město a hustou dopravní síť. Kraj je také pro Prahu zdroj pracovních sil.

4.2.3 Popis škol

Dotazníkové šetření probíhalo ve dvou pražských gymnáziích, a to na Gymnáziu Jana Keplera a Gymnáziu Jana Nerudy v Hellichově ulici. Obě gymnázia se nachází v historickém jádru města na Praze 1. GJK sídlí na Hradčanech v těsné blízkosti Pražského Hradu, zatímco GJN sídlí o něco níže, blíže k Vltavě na Malé Straně. Obě gymnázia jsou na velmi podobné kvalitativní úrovni a jsou považována za vyhlášené školy z hlediska výuky a následného uplatnění absolventů na VŠ v rámci Prahy i České republiky. Studenti se účastní řadu let mnoha státních soutěží jak vědomostního, tak sportovního charakteru, kde se zpravidla umísťují na předních příčkách. Z toho plyne i můj předpoklad, že děti volící a hlásící se na tyto školy, jsou ochotni dojíždět i na větší vzdálenosti, jelikož upřednostňují kvalitu výuky, kterou obě školy nabízejí.

4.2.4 Volnočasové a sportovní aktivity ve školách a jejich okolí

Nabídku volnočasových a sportovních aktivit škol a jejich okolí jsem charakterizovala z části z internetových zdrojů a dále na základě vlastního pozorování a osobních zkušeností z minulosti. Také díky interview s učiteli gymnázií jsem měla možnost získat mnoho cenných informací ohledně nabídky volnočasových a sportovních aktivit.

Gymnázium Jana Keplera se zapojuje do celoročního cyklu soutěží Poháru pražských škol – POPRASK, kde již několik let dosahuje výsledků ve sportech jako volejbal, basketbal, orientační běh, atletika, florbal či silový čtyřboj. Dále na škole probíhá každý školní rok sportovní soutěž „O zpcenou palici“ a to v různých sportovních disciplínách. Samozřejmě na škole nechybí v rámci výuky tělesné výchovy zimní lyžařské kurzy, letní vodácký kurz, cyklo sportovní kurz, turistický kurz v horách, sportovní kurz v Praze, outdoorový sportovní kurz. V zimě v rámci výuky tělesné výchovy se koná též hokejový turnaj tříd. Škola také pořádá kurzy „GO“ a zimní kurzy „GO“, které jsou založeny na upevňování kolektivu, kooperaci, poznávání svého vlastního já a to skrze různé sportovní aktivity doplněné intelektuální náročností. V posledních letech se konají také jazykové kurzy, které probíhají v zimním období na horách a jsou kombinací lyžařských kurzů a jazykové výuky. Dívky se mohou realizovat v každoročně organizovaných gymnastických soutěžích a soutěžích pohybových skladeb v rámci školy. Škola disponuje lezeckou stěnou, která doplňuje nabídku sportovních aktivit pro studenty. V roce 2009 škola otevřela novou multifunkční tělocvičnu, která zvýší kvalitu sportovního vyžití pro studenty. Z hlediska kulturního je škola velice aktivní jak po stránce hudební (školní jazzový orchestr, zpěvecký sbor apod.), tak po stránce výtvarné (výstavy studentských prací). V nedalekém okolí školy se nachází park Petřín, který je možno využít ke sportovnímu vyžití, gymnastický klub Hradčany, tenisové kurty, koupaliště Petynka nebo plavecký bazén Strahov a hřiště s umělým povrchem u kolejí Strahov (Gymnázium Jana Keplera).

Gymnázium Jana Nerudy je na velice podobné úrovni, co se týče sportovních aktivit. Škola má však na základě, mé osobní zkušenosti, ne plně vyhovující tělocvičnu. Škola disponuje jednou tělocvičnou pro sportovní hry, druhá tělocvična je však vhodná pouze pro relaxační cvičení či některá gymnastická cvičení nebo zdravotní TV. Z tohoto důvodu škola využívá tělocvičny v Tyršově domě, která je po nedávné rekonstrukci.

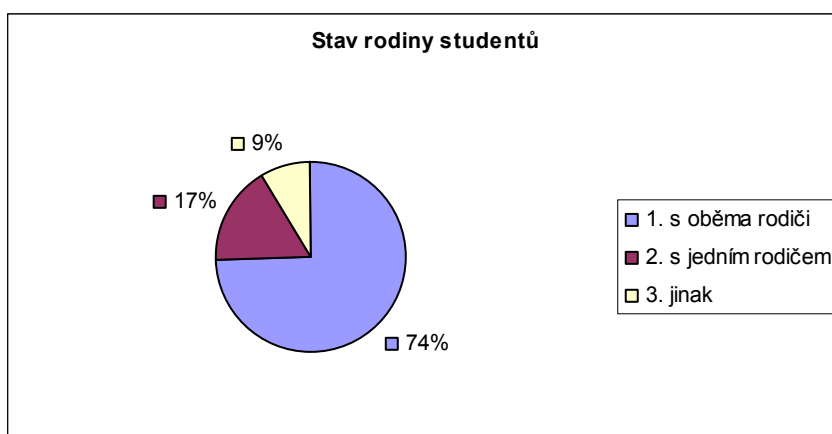
V blízkosti školy se nachází park Kampa a Petřín, které lze také využít ke sportovním účelům. V Tyršově domě se nachází zrekonstruovaný plavecký bazén, který škola taktéž využívá. Před několika lety byla zrekonstruována nedaleká Nosticova hala, která slouží především potřebám FTVS a sídlí zde Kolb Dance VSK FTVS Praha (akrobatický rokenrol). Škola opět zajišťuje mnoho volnočasových a sportovních akcí i nad rámec povinné školní výuky. Jsou organizovány jak klasické lyžařské, jazykové a vodácké kurzy, tak novější jako například sportovní seznamovací kurz v Mozolově, který je obdobou kurzu „Go“. Mezi další sportovní aktivity patří například horolezecký, windsurfingový a speleologický kurz či cyklistické zájezdy. Kabinet TV se snaží studentům nabídnout co nejpestřejší nabídku sportovních aktivit. Je možnost organizovat také jednodenní akce – sjezdové lyžování, běžky, sněžnice, skialpinismus, silniční kola nebo odpolední akce – jízda na koni, rafting, eskymáci (nácvik eskymáků v bazénu v kajaku) a vodní lyže. Většina těchto aktivit je zahrnuta do školního programu zvaného Program volného času studentů. Škola se též zapojuje do každoročního sportovního klání jako je POPRASK a různých dalších školských soutěží, jak pražských, tak celorepublikových. Škola disponuje lezeckou stěnou, kterou je možno také využít v hodinách tělesné výchovy. Několikrát v roce škola organizuje závod v orientačním běhu, který si získal sympatie mnoha studentů. Škola má širokou nabídku i volnočasových aktivit. Mezi nejvýznamnější patří divadelní sbor Gymnázia Jana Nerudy, který má dlouholetou tradici, smíšený pěvecký sbor a fotografický kroužek. Studenti mohou také navštěvovat společenské hry jako jsou piškvorky, šachy či mariáš (Gymnázium Jana Nerudy).

5. Výsledky

Vzorek respondentů (studentů), kteří vyplnili dotazník, dosáhl konečného počtu 105 vyplněných dotazníků. Z toho 66 studentů náleželo do skupiny, bydlící v Praze. Druhá skupina, 39 studentů, byli studenti žijící v zázemí Prahy. Dále vzorek obsahoval 67 studentů mužského pohlaví a 38 studentů ženského pohlaví. Průměrný věk vzorku byl 15,3 let.

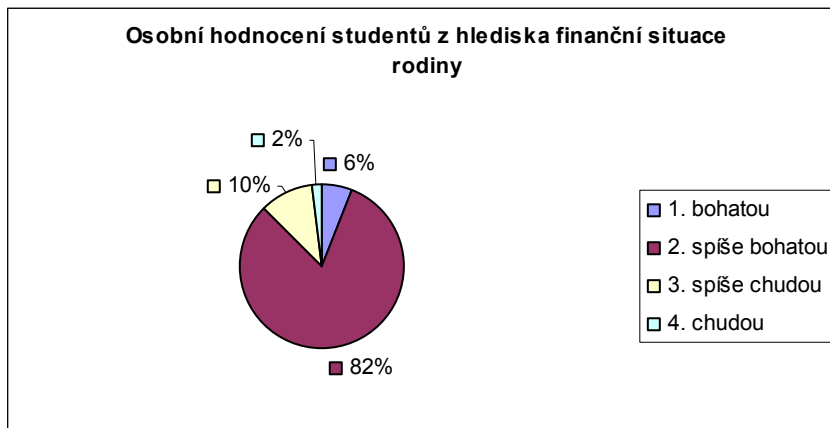
V dotazníku jsme mimo jiné zjišťovali socioekonomické zázemí studentů, které jak již bylo naznačeno dříve, souvisí s účastí ve sportu a pomáhá nám lépe pochopit možné důvody ovlivnění. Z šetření vyplynulo, že tři čtvrtiny studentů žije v úplné rodině, 17 % žije s jedním rodičem a 9 % žije jinak, jak můžete vidět na grafu č. 1.

Graf č.1: Stav rodiny studentů

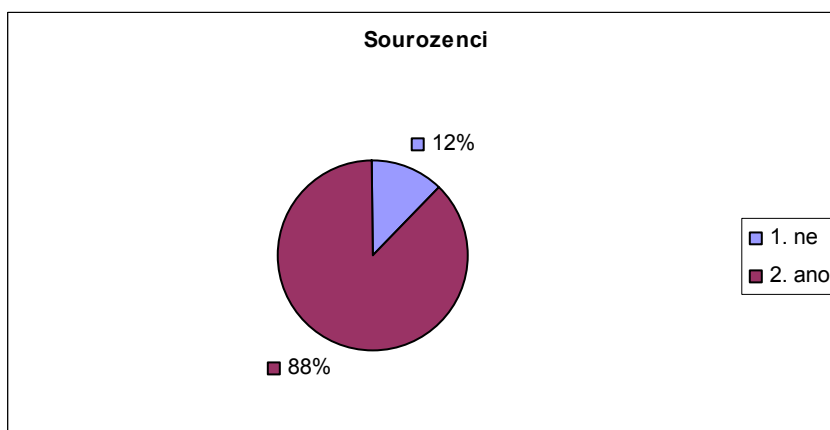
Na grafu pod můžeme vidět, že 82 % studentů hodnotí svou rodinu jako spíše bohatou, 10 % jako spíše chudou, 6 % jako bohatou a 2 % jako chudou. Z toho vyplývá, že většina studentů hodnotí kladně finanční situaci rodiny a finance jako takové rozhodně nejsou dle názoru studentů překážkou pro to, sportovat.

Graf č.2: Osobní hodnocení studentů z hlediska finanční situace rodiny

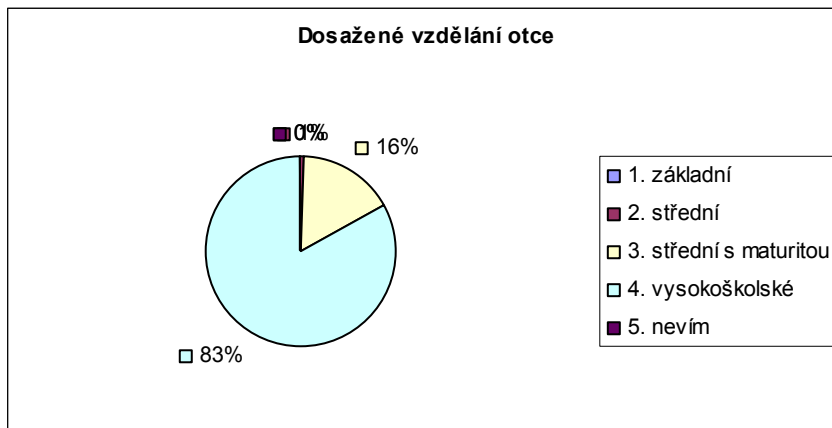

Kolem 88 % studentů má sourozence, a to v průměrném počtu 1,8 viz.graf č.3. Na dalších grafech můžeme vidět, že u rodičů převažuje dosažené VŠ vzdělání s lehkou převahou VŠ u mužů. U žen je vyšší procento středoškolského vzdělání. Z dotazníkového šetření jsme zjistili, že většina rodičů pracuje v průměru na vyšších postech a dobře finančně hodnocených (např. manažeři, editoři, finanční poradci, podnikatelé, jednatelé a majitelé firem) či na místech, společensky ceněných (VŠ pedagogové, středoškolští pedagogové, doktoři, právníci, umělci a podobně). Překvapivé bylo, že většina studentů měla velice dobrý přehled o tom, co jejich rodiče vykonávají za zaměstnání.

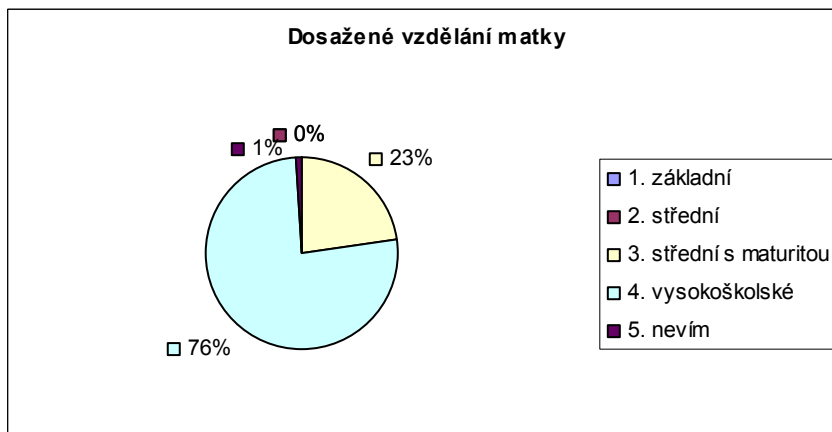
Graf č.3: Sourozenci

Graf č.4: Dosažené vzdělání otce

Graf č.5: Dosažené vzdělání matky

5.1. Vliv místa bydliště studentů na volbu volnočasových a sportovních aktivit

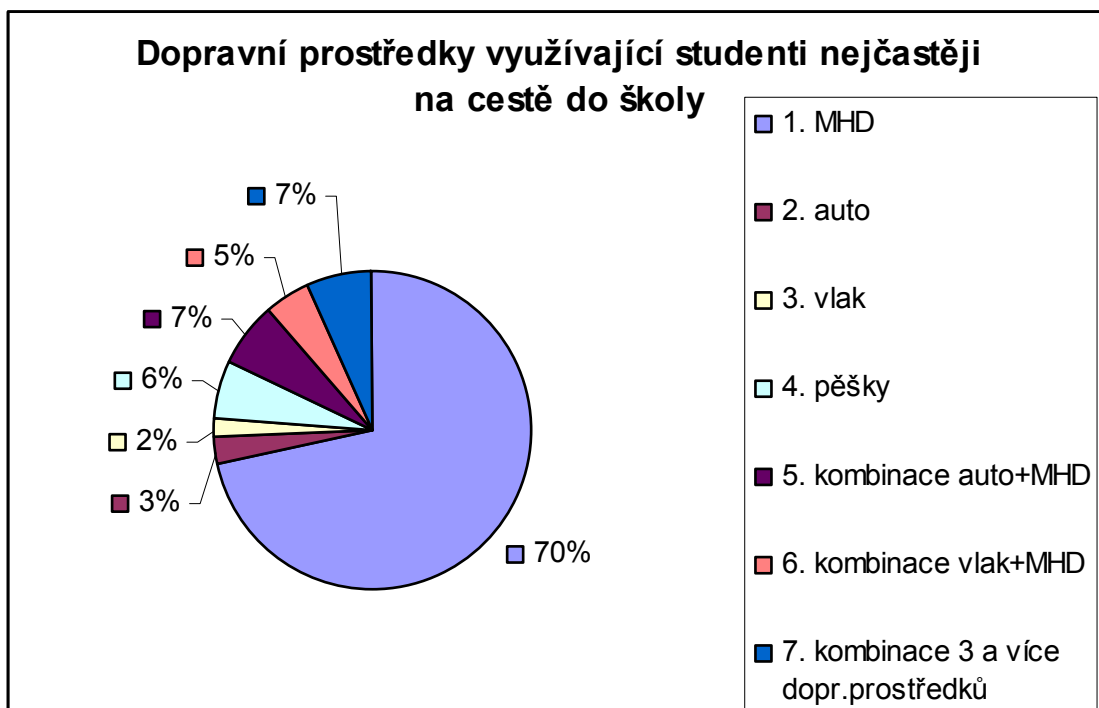
Prvním cílem bylo zjistit, zda může místo bydliště resp. doba strávená na cestě do školy, mít vliv na volbu, kde bude student konat volnočasové a sportovní aktivity.

V prvé řadě jsme zjišťovali, jakých dopravních prostředků studenti využívají na cestě do školy. Na výběr měli MHD, auto, vlak, pěšky, kolo, ostatní a kombinace výše uvedených. Na grafu níže můžeme vidět, že převažuje městská hromadná doprava a to v 70 %. 6% studentů dochází do školy pěšky, dále někteří studenti využívají jízdu s rodiči autem (3%) či jízdu vlakem (2%). Je nutné podotknout, že mezi městskou hromadnou dopravu patří i integrovaná městská doprava, které využívají studenti

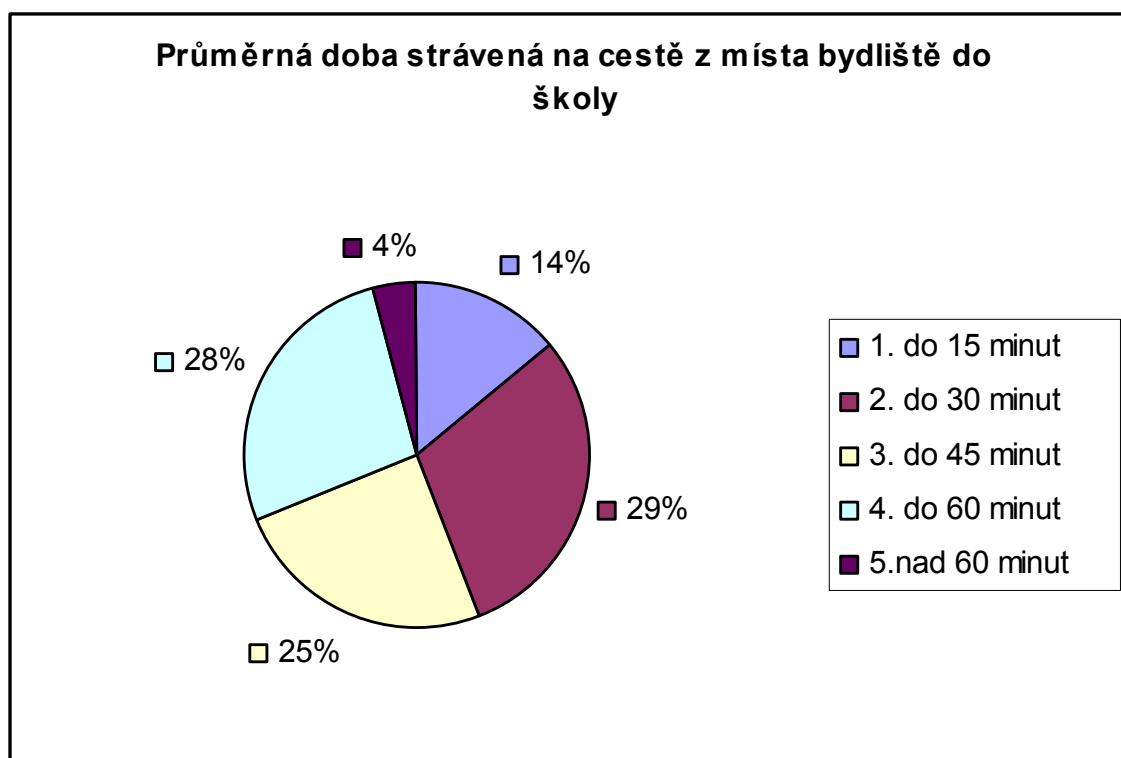
bydlící v zázemí Prahy, proto je procentuální zastoupení tak vysoké. Kolem 19 % studentů využívá k cestě do školy více jak jeden dopravní prostředek.

V dalším grafu je uvedena průměrná doba, kterou studenti potřebují na to, aby se dostali do školy. Pouze asi 14 % studentů stačí na cestu do školy 15 minut. Více jak jedné čtvrtině studentů trvá cesta do školy do 30 minut. Do 45 minut se do školy dostane 25 % a dalších zhruba 28 % se dostane do školy do 60 minut. Pouze malé části studentů zabere cesta do školy nad 60 minut, což je nejspíš dáno špatným dopravním spojením mezi jednotlivými dopravními prostředky. Přičemž mimo jiné neplatí pravidlo, že studenti dojíždějící na větší vzdálenosti, musí na cestě strávit zákonitě více času. MHD je v Praze na vysoké úrovni a je propojena se zázemím Prahy skrze městskou integrovanou dopravu. Naopak vlivem husté dopravy v ranní špičce, často cesta do školy trvá déle než bychom očekávali i studentům, dojíždějícím z bližšího okolí školy.

Graf č.6: Dopravní prostředky využívající studenti nejčastěji na cestě do školy

Graf č.7: Průměrná doba strávená na cestě z místa bydliště do školy

Graf č.8 naznačuje, že studenti bydlící v zázemí Prahy se většinou po skončení výuky nevrací ihned do místa svého bydliště, ale naopak se přesunují do jiné části města, a to až v 80 %. Mezi nejčastější důvody patří sportovní tréninky, jazyková výuka, kroužky hudebního nebo výtvarného charakteru, trávení času s kamarády, přítelem/přítelkyní, práce, skaut, návštěva knihovny a další.

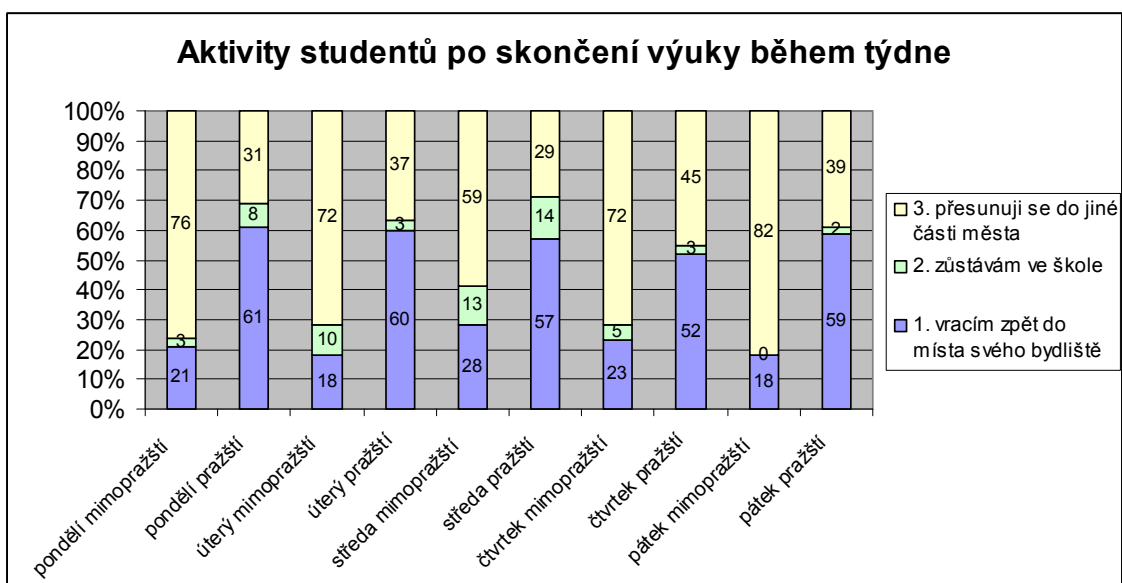
Mimopražští studenti, vracející se po skončení výuky ihned domů, tvoří maximálně čtvrtinu, častěji však méně, jak můžeme vidět na grafu. Důvody, jež uvádí jsou například učení, trénink v místě bydliště, únava, pozdní konec výuky či proto, že „nemají po škole ve městě co dělat a proto jedou domů“.

Studenti ze zázemí, kteří zůstávají po výuce ve škole, tvoří od 0 do 13 %. V pondělí jen 3 % a v pátek dokonce 0 %. Je to dáno pravděpodobně tím, že škola v tyto dny nenabízí žádné volnočasové aktivity pro studenty. Naopak v úterý 10 %, ve středu až 13 % a ve čtvrtek 5 % studentů zůstává ve škole kvůli určité volnočasové aktivitě. Mezi nejčastěji uváděné volnočasové aktivity patří taneční kroužek, dramatický

kroužek, pěvecký sbor, nácvik orchestru a kapely, výtvarný kroužek a kreslení a dále sporty nabízené školou jako florbal, lezení a další. Občas studenti zůstávají ve škole kvůli kamarádům či kvůli učení.

. Oproti tomu, více jak polovina všech studentů bydlících v Praze, se po skončení výuky vrací zpět domů. Může to být dáno blízkostí domova od školy a dále již dříve zmiňovanými důvody, které jsou podobné či shodné jako u mimopražských studentů. Ovšem velké procento pražských studentů, a to zhruba od 29 % do 45 %, se po výuce přesouvá do jiné části města. Důvody jsou opět podobné jako u mimopražských studentů. Podobně jako u mimopražských studentů se zejména ve středu zdržuje kolem 14 % studentů ve škole, zřejmě vlivem volnočasových aktivit organizovaných školou.

Graf č.8: Aktivity studentů po skončení výuky během týdne

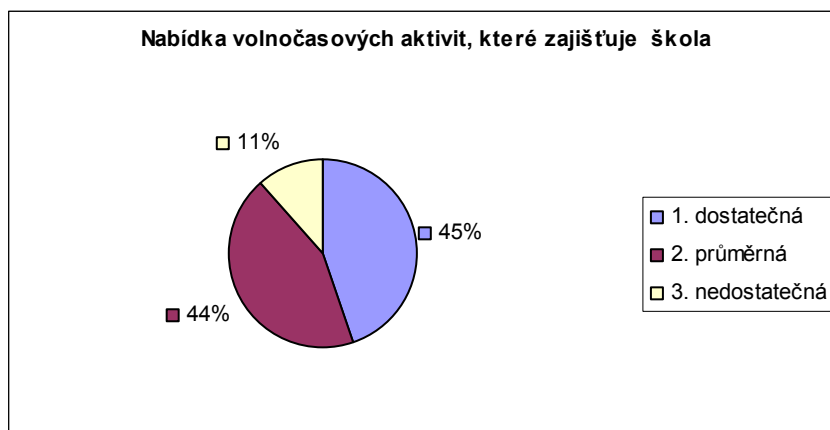
5.2. Hodnocení studentů volnočasových a sportovních aktivit nabízených školou, okolím školy a místem bydliště

Cílem číslo 2 bylo zjistit, jak studenti, a to jak pražští, tak mimopražští dohromady, vnímají nabídku volnočasových aktivit nabízené školou, okolím školy a místem svého bydliště.

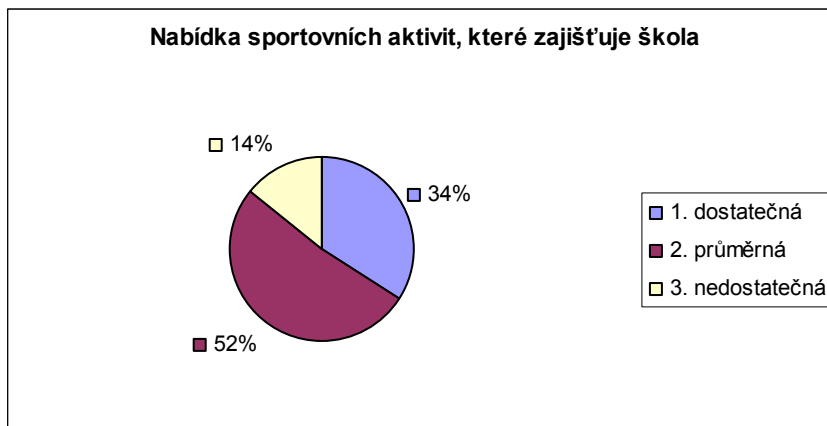
Z grafů 9 až 14 můžeme zaznamenat, že studenti hodnotí většinou nabídku jak volnočasových, tak sportovních aktivit ve škole, v okolí školy i v místě bydliště průměrně, a to od 44 % do 55 %. Nejlépe je, co se týče volnočasových aktivit, hodnocena škola a to až 45 %, ale zároveň je hodnocena i nejhůře, a to ve sportovních aktivitách. Pouze 34 % studentů ji hodnotí dostatečně viz. graf č.10. Škola má přeci jen omezenější možnosti než jiné instituce z hlediska sportovních aktivit. Zejména díky nedostatku financí zaplatit kvalifikované instruktory, omezeným možnostem z hlediska prostor školy a také podmínkou určitého minimálního naplnění sportovního kurzu.

Nedostatečně je studenty hodnocena zejména nabídka sportovních aktivit v místě bydliště, a to 17 %. Nejlépe je naopak studenty hodnocena nabídka volnočasových aktivit v okolí školy. Je zde nutné zmínit, že toto může být ovlivněno zejména tím, že skupina studentů je ve věku adolescentů a v dotazníkovém šetření často uvádějí volnočasové aktivity, spojené s návštěvou nejbližších kaváren a restaurací, kde tráví čas se svými kamarády resp. spolužáky. Jelikož se obě školy nacházejí v oblastech velice dobře vybavených různými gastronomickými zařízeními, je pochopitelné, že výsledky jsou pro okolí školy tak příznivé.

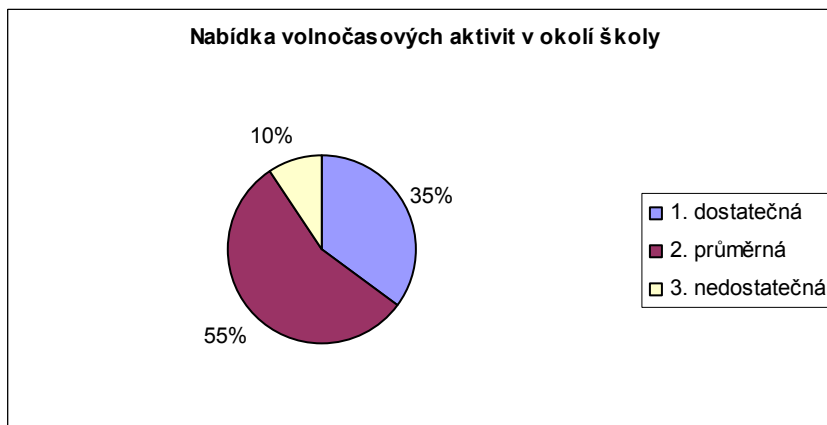
Graf č.9: Hodnocení nabídky volnočasových aktivit školy (gymnázia) z pohledu studentů

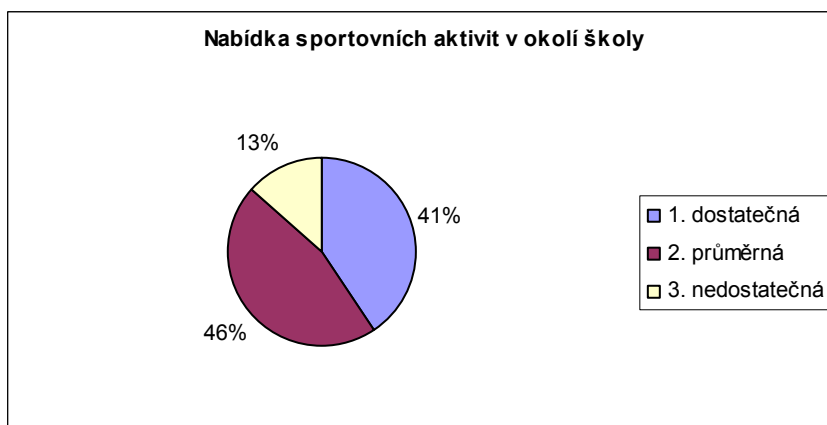
Graf č.10: Hodnocení nabídky sportovních aktivit školy (gymnázia) z pohledu studentů

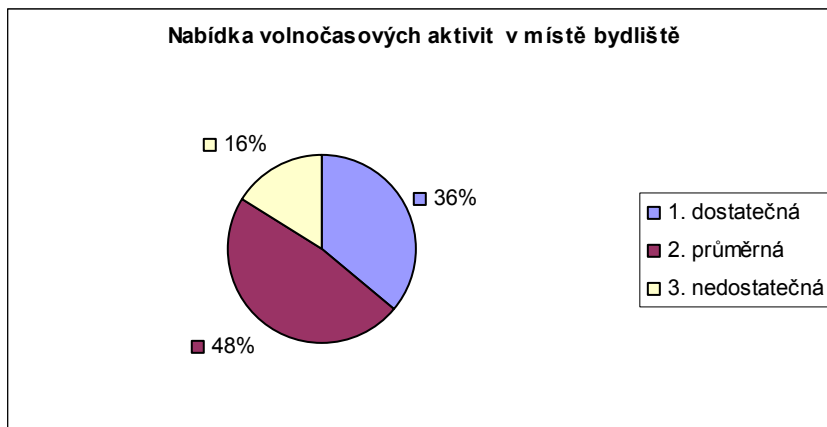
Graf č.11: Hodnocení nabídky volnočasových aktivit v okolí školy (gymnázia) z pohledu studentů

Graf č.12: Hodnocení nabídky sportovních aktivit v okolí školy (gymnázia) z pohledu studentů

Graf č.13: Hodnocení nabídky volnočasových aktivit v místě bydliště

Graf č.14: Hodnocení nabídky sportovních aktivit v místě bydliště

5.3. Účast studentů ve sportovních aktivitách v organizované i neorganizované formě v závislosti na pohlaví

Cílem v této části bylo zjistit současnou účast studentů ve sportu, a to jak v organizované formě, tak neorganizované, v závislosti na pohlaví.

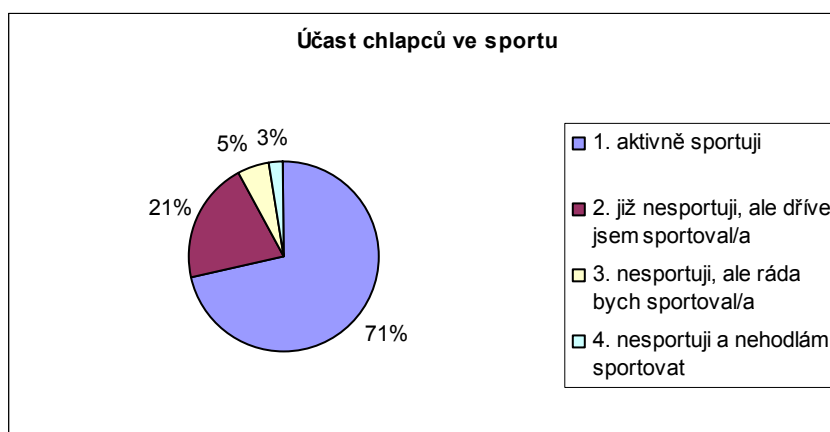
Obecně dívky v období adolescence snižují svoji účast ve sportovních aktivitách, což vyplývá již z dávné minulosti, kdy v tomto období přejímaly roli „pečovatelky o rodinný krb“. Zatímco chlapci se stále věnovali aktivitám, které se odehrávaly většinou

venku, často byly fyzicky náročné a později byly nahrazeny imitačními hry (lov = honičky), dívky trávili čas spíše uvnitř, a to rodinnými pracemi. V současné době jsou tyto práce zařazeny mezi volnočasové aktivity, a to opět zejména u dívek (vaření, vyšívání, malování, zpěv a další). I v dnešní době dívky v tomto období přestávají často sportovat, na rozdíl od chlapců, kteří pokud snižují svoji sportovní aktivitu, tak k tomu dochází později, a to z pracovních, rodinných či jiných důvodů.

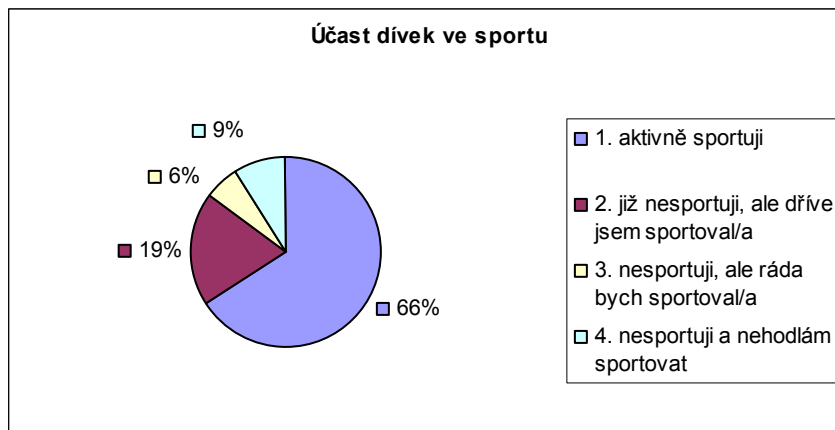
Na druhou stranu v posledních letech roste význam kultu těla, kdy studenti jsou ovlivňováni každodenně skrze média. Na dívky je vyvíjen prostřednictvím reklamních kampaní, módní časopisů a další medií tlak, na to jak by měly vypadat. A proto možná nedochází ke snižování sportovní účasti u dívek v období, kdy bychom naopak dle dlouhodobých trendů očekávali její snižování. Jak můžeme vidět na grafech níže, na první pohled se účast mezi chlapci a dívkami příliš neliší. Chlapci aktivně sportují v 71 % a dívky v 66 %. Vliv zde hraje i to, že šetření proběhlo na gymnáziích, kde jsou studenti obecně chytřejší a pravděpodobně si více uvědomují pozitiva, které sport přináší. Více jak čtvrtina studentů a studentek nesportuje, někteří z nich ale v minulosti sportovali a rádi by opět začali, a jiní nesportují a do budoucna to ani neplánují.

V dotazníku jsme se také ptali, v jaké dny studenti sportují. Na výběr měli 4 možnosti, a jak můžeme vidět na grafu č.17, 40 % z nich sportuje ve všední den, 32 % stejně, 17 % o víkendech a zbytek studentů nesportuje vůbec.

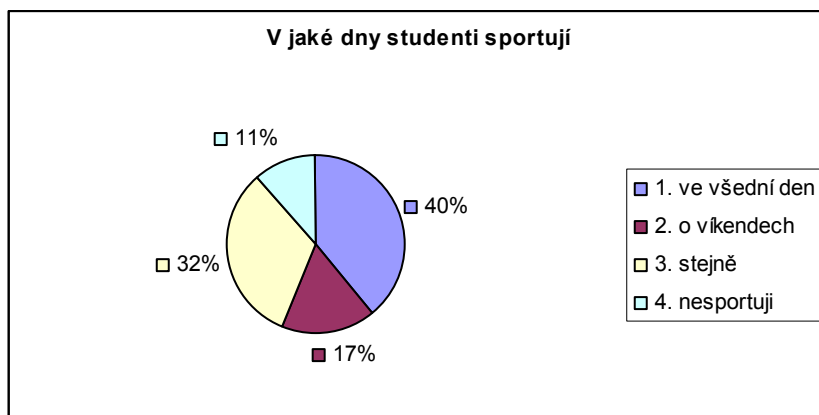
Graf č.15: Účast chlapců ve sportu

Graf č.16: Účast dívek ve sportu

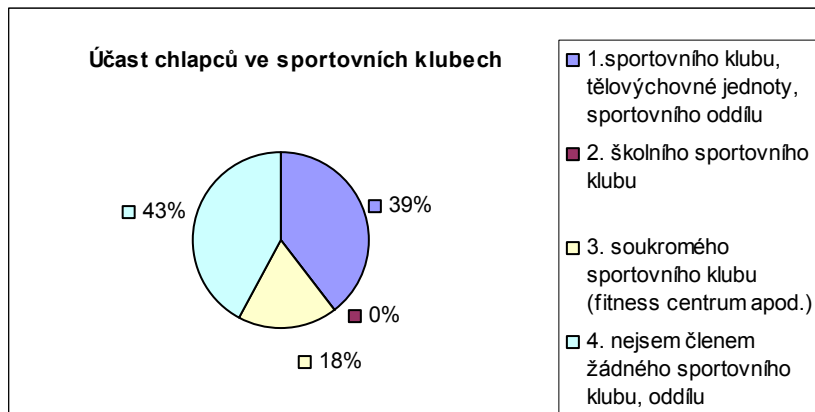
Graf č.17 : V jaké dny studenti sportují

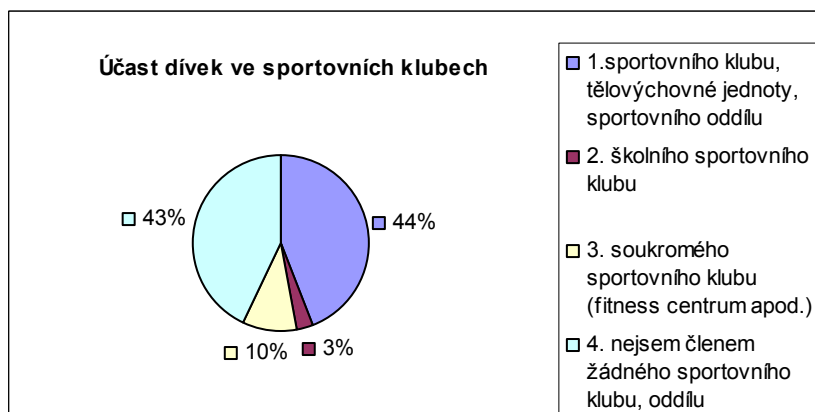
Účast chlapců i dívek ve sportovních klubech je velice podobná. Pohybuje se zhruba okolo 40 %. Asi 43 % není členem žádného sportovního klubu. Mizivá je účast ve školních sportovních klubech, které u nás nemají takovou tradici jako například v Západní Evropě a většinou ani na českých středních školách neexistují. Překvapivě ani účast v soukromých sportovních klubech (míníme tím soukromá fitness centra apod.) není nijak vysoká. Chlapci se účastní asi 18 %, což je způsobeno tím, že poměrně často navštěvují posilovnu. Dívky se účastní dokonce jen v 10 %. Členství

v soukromých klubech je většinou finančně náročné a pro studenty tím pádem hůře dostupné. Do budoucna však můžeme očekávat nárůst účasti studentů v soukromých klubech, jelikož tyto kluby dokáží flexibilně reagovat na aktuální poptávku a potřeby zákazníků (studentů).

Graf č.18: Účast chlapců ve sportovních klubech

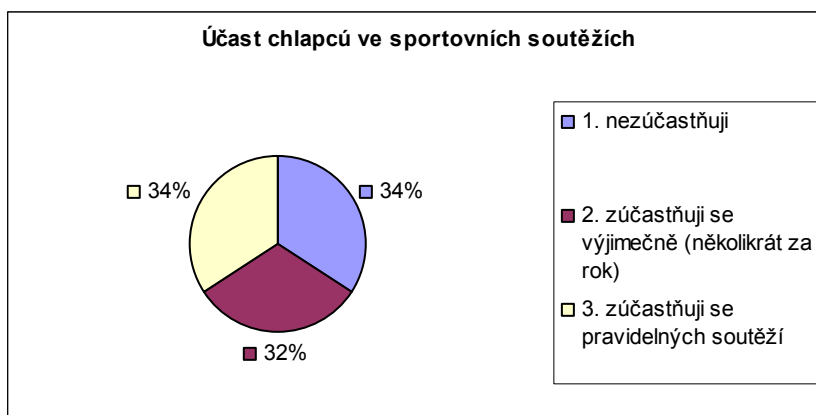

Graf č.19: Účast dívek ve sportovních klubech

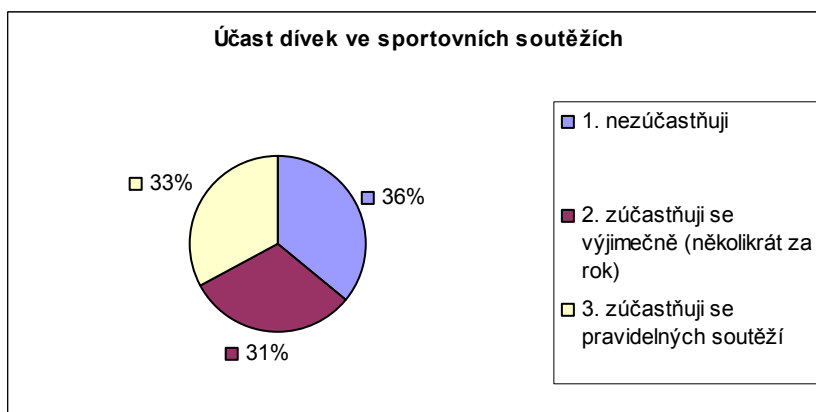

Zhruba jedna třetina studentů i studentek se účastní pravidelně soutěží, což může vyplývat ze sportu, který dělají. Další třetina se zúčastňuje soutěží jen výjimečně a poslední třetina se nezúčastňuje žádných soutěží, tudíž se zde neukazuje významný vliv pohlaví k účasti ve sportovních klubech.

Graf č.20: Účast chlapců ve sportovních soutěžích

Graf č.21: Účast dívek ve sportovních soutěžích

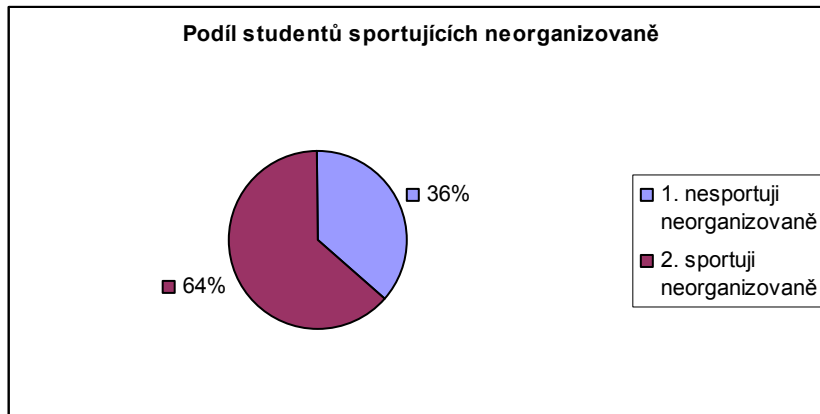

V dotazníkovém šetření nás také zajímalo, zda studenti sportují spíše organizovaně či neorganizovaně, což napovídají již výsledky znázorněné v předešlých grafech. Více jak polovina studentů sportuje neorganizovaně. Musíme si však uvědomit, že někteří volí pouze tuto formu účasti ve sportovních aktivitách, kdežto jiní sportují neorganizovaně jako doplněk k jinému sportu, prováděnému organizovaně. U chlapců jasně dominuje jako sport vykonávaný neorganizovaně fotbal, dále florbal, v zimě hokej, ale také kolo a frisbee. U dívek byl nejčastěji uváděn běh, plavání, aerobik.

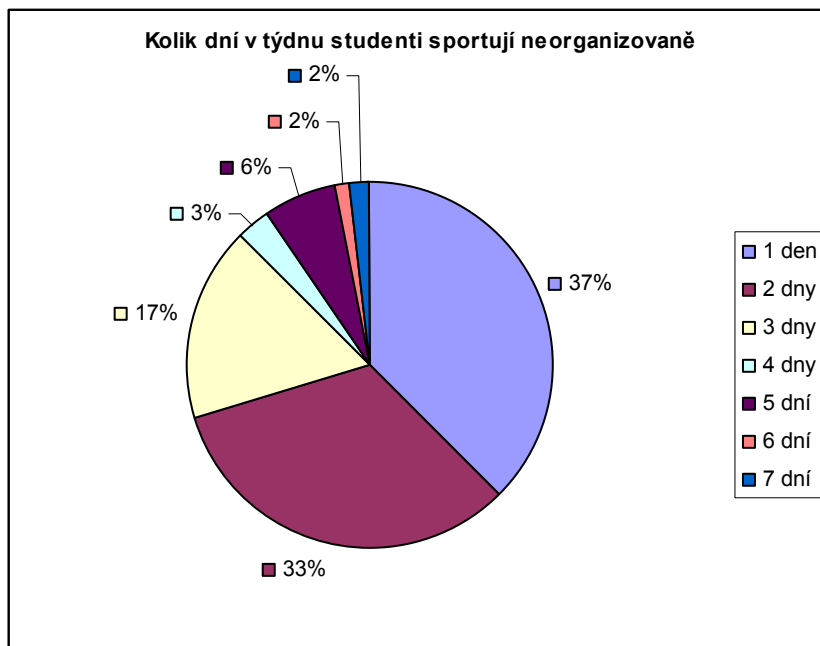
Abychom dostali ještě jasnější představu o sportovní participaci studentů, zeptali jsme se i na to, kolikrát týdně provádějí neorganizovaně určitou sportovní aktivitu.

Téměř většina studentů, z těch kteří uvedli, že provádí sportovní aktivitu v neorganizované formě, tak vykonávají nanejvýš třikrát týdně. Přesné výsledky jsou vyjádřeny v grafu č.23.

Graf č.22: Podíl studentů sportujících neorganizovaně

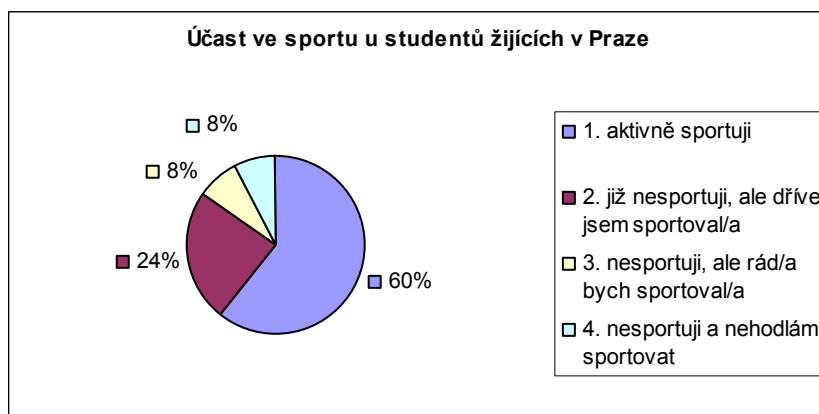
Graf č.23: Kolik dní v týdnu studenti sportují neorganizovaně

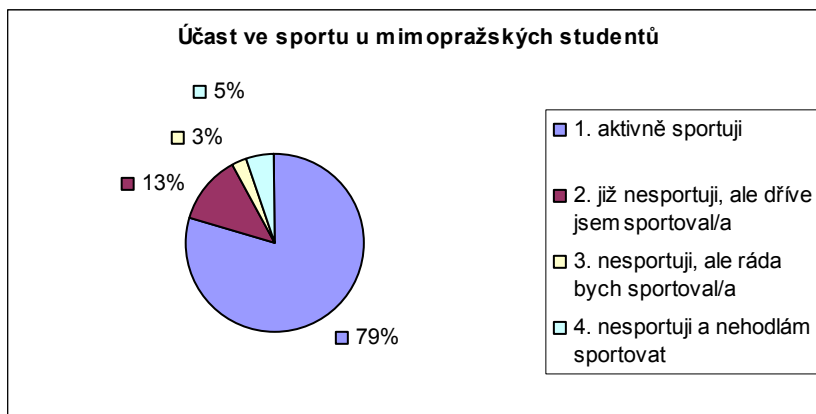
5.4. Účast studentů ve sportovních aktivitách v organizované i neorganizované formě v závislosti na místě bydliště

Čtvrtým cílem bylo zjistit současnou účast studentů ve sportu, opět jak v organizované, tak neorganizované formě, v závislosti na místě bydliště. Srovnávali jsme dvě skupiny, a to studenty žijící v Praze a studenty žijící v zázemí Prahy. Na grafech 24 a 25 jsou patrné rozdíly v účasti ve sportu. Studenti žijící v Praze aktivně sportují v 60 %, kdežto studenti žijící v zázemí Prahy sportují aktivně až v 79 %. Jednou z příčin by mohla být kromě sportovních aktivit i větší nabídka volnočasových aktivit v Praze, a tedy preference pražských studentů vykonávat tyto aktivity raději než sportovní aktivity. Na rozdíl od mimopražských studentů, kteří mohou být determinováni prostředím, kde bydlí. Jak již bylo dříve zmíněno, zázemí Prahy je sice dynamicky se rozvíjející oblast, avšak stále ještě zaostává za pražskou metropolí, a to z hlediska nabídky služeb, tedy i volnočasových a sportovních aktivit. V obcích, nacházejících se v zázemí Prahy, najdeme často pouze místní fotbalový klub, místní tělovýchovnou jednotu či školní sportovní kroužek. Chybí zde stále oproti Praze nabídka různých multifunkčních sportovišť, sportovních oddílů, klubů a fitness center, přesto dle výsledků, studenti pocházející odtud, sportují ale více než pražští. Nemusí to, ale dokazovat, že by měli mimopražští studenti blíže ke sportu, ale spíše proto, že je zde chudší nabídka volnočasových aktivit.

Graf č.24: Účast ve sportu u studentů žijících v Praze

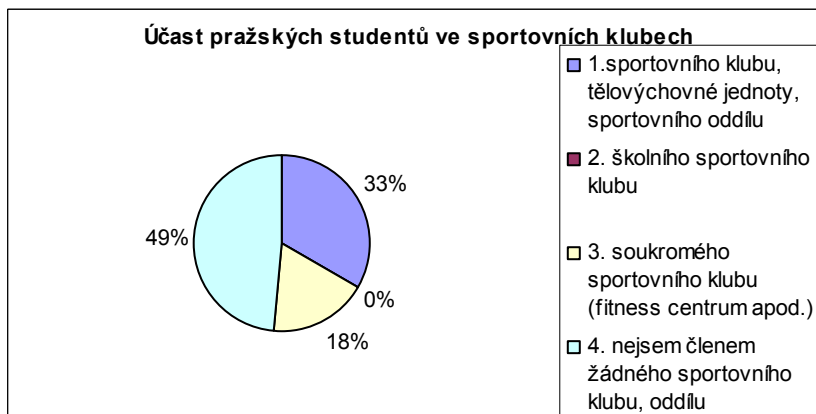

Graf č.25: Účast ve sportu u mimopražských studentů

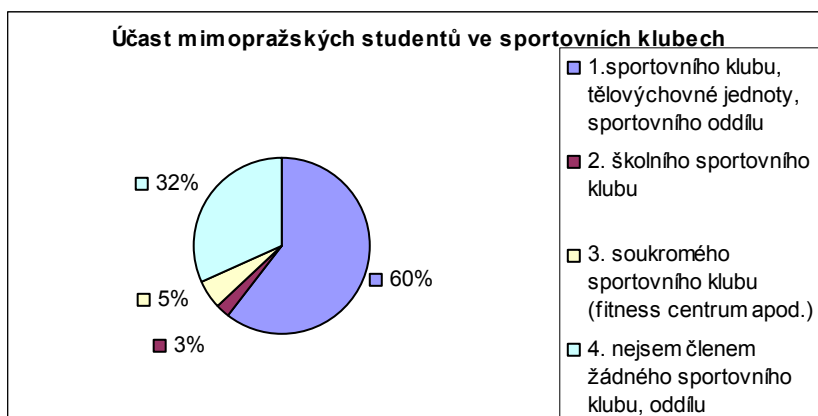

Z grafů 26 a 27 můžeme vidět opět větší účast mimopražských studentů ve sportovních klubech oproti pražským studentům. Mimopražští studenti se účastní v 60 %, pražští studenti pouze ve 33 %. Vyšší účast mimopražských studentů oproti pražským studentům ve sportovních klubech je pravděpodobně dána tím, že skrze sportovní kluby mají studenti často jedinou šanci sportovat. Máme tím na mysli místní fotbalové kluby, atletické kluby, volejbalové kluby a další podobné, zúčastňující se místních soutěží.

Graf č.26: Účast pražských studentů ve sportovních klubech

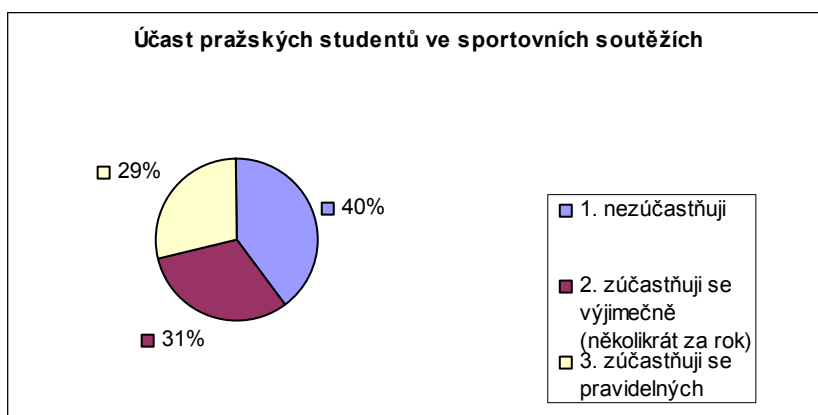

Graf č.27: Účast mimopražských studentů ve sportovních klubech

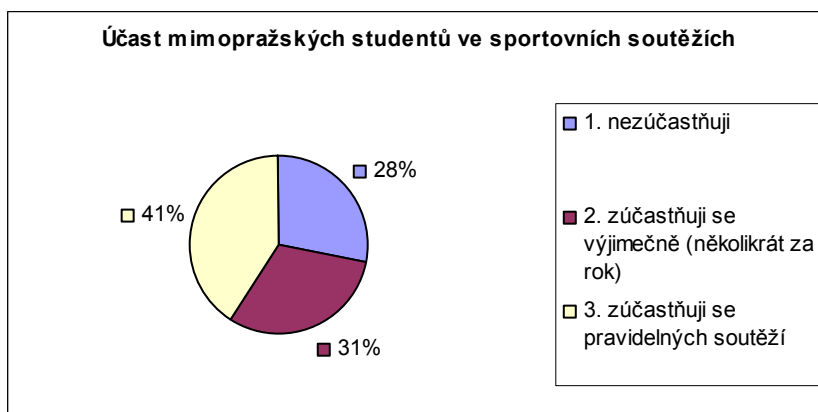

Pražští studenti se zúčastňují sportovních soutěží jen ve 29 %, to zde souvisí s jejich nižší účastí ve sportovních klubech, jak jsme mohli zaznamenat na předešlých grafech. Mimopražští se zúčastní sportovních soutěží ve 41 %.

Graf č. 28: Účast pražských studentů ve sportovních soutěžích

Graf č.29: Účast mimopražských studentů ve sportovních soutěžích

5.5. Důvody, bránící a motivující provádět sportovní aktivity

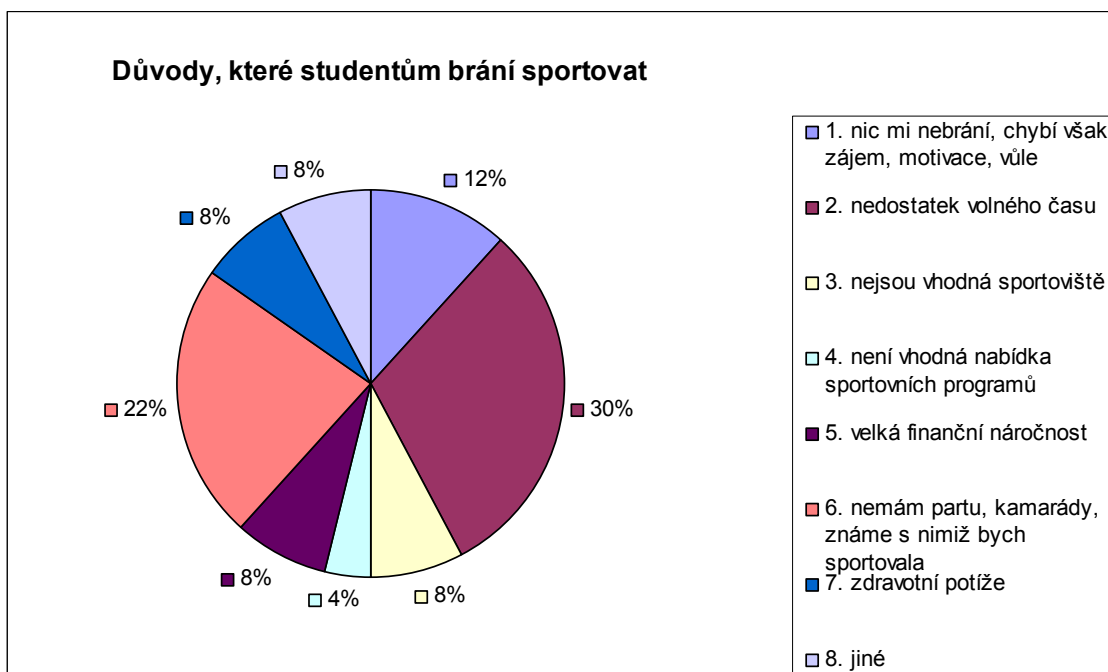
V pátém cíli jsme se pokusili zjistit nejčastější důvody, které brání studentům sportovat a dále naopak důvody, proč studenti sportují resp. co je k tomu motivuje.

Jako nejčastější důvod, proč studenti nesportují, je nedostatek volného času, jak uvádí zhruba 30 % z nich. Příchodem na střední školu se výrazně zredukuje osobní čas každého jedince. Na studenty je každodenně kladeno množství požadavků zejména ze školy, a to na úkor volnočasových resp. sportovních aktivit. Mezi časté argumenty ze strany dospělých a pedagogů patří, že pokud nejsou studenti dostatečně „zaúkolováni“, mají tendence k tomu, trávit čas pasivně a neproduktivně. Ovšem měli bychom si uvědomit pozitivní účinky provádění pravidelné fyzické aktivity, a zejména v tomto dynamickém období, kdy se formují návyky jedince na celý život.

Dalším častým důvodem, vedoucím k neúčasti ve sportu, je neexistence party, kamarádů, kteří by také sportovali. V tomto ohledu by právě škola mohla být nápomocna, jelikož zde jsou děti v úzkém kontaktu a mají šanci si kolektiv vytvořit postupem doby.

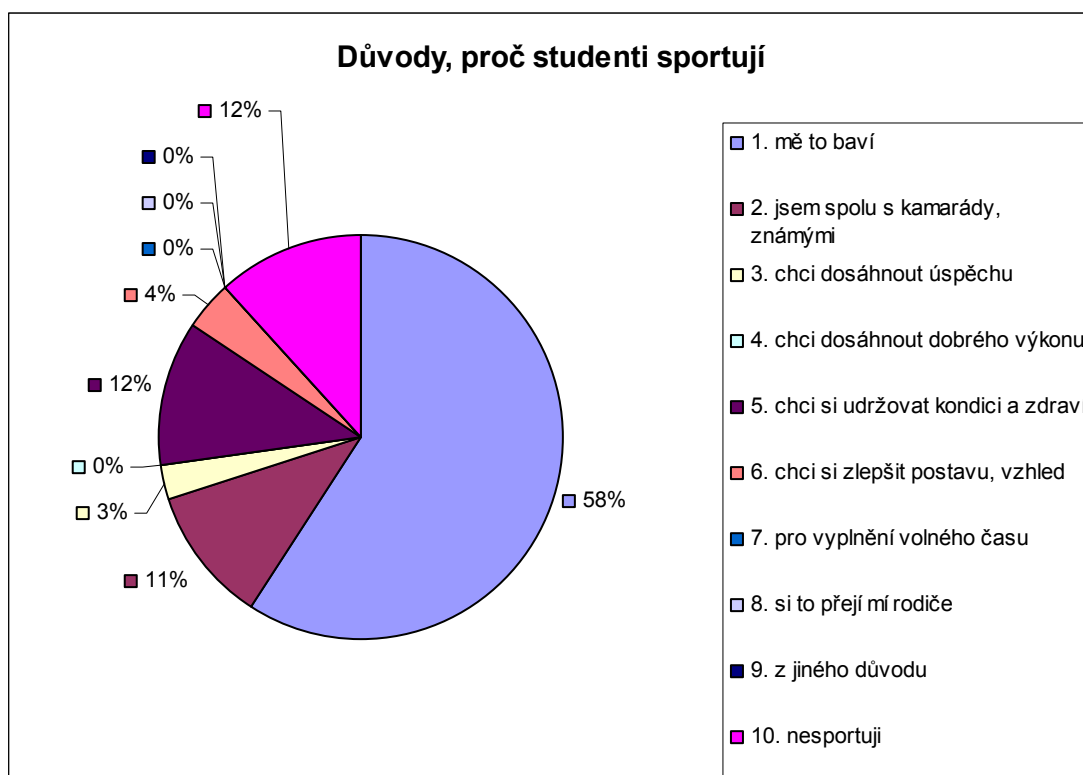
Jako třetím nejvýznamnějším důvodem resp. překážkou jsou zdravotní potíže. Jedná se většinou o různé druhy alergií, vedoucí až k astma. Škola může v této oblasti udělat mnoho a to v rámci TV, kde by měla být zařazována zdravotní TV. Podobné množství také uvádělo finanční důvody a nedostatek vhodných sportovišť, které brání studentům ke sportování.

Graf č.30: Důvody, které studentům brání sportovat

Jako nejčastější důvod, proč naopak studenti sportují je, a to jak u dívek, tak u chlapců, zábavná složka sportu, a to z 58 %. Sport studenty naplňuje emočně a dochází k uspokojení a radosti ze hry. Pokud pomíneme 12 % studentů, kteří nesportují, dalším výrazným motivem ke sportování je kontakt se svými kamarády, známými a jinými vrstevníky. Překvapivě docela malé zastoupení uvádí jako motiv, zlepšit si postavu, vzhled. Je to samozřejmě ovlivněno tím, že data jsou jak za dívky, tak chlapce dohromady. Předpokládáme, že pokud bychom porovnávali dívky vs. chlapce, tento motiv by u dívek byl častější. Také motiv dosáhnout úspěchu není překvapivě nijak často zastoupen. Přitom studenti gymnázií jsou často motivováni dosáhnout co nejlepšího výkonu.

Graf č.31: Důvody, proč studenti sportují

5.6. Prostorové rozmístění volnočasových a sportovních aktivit

Poslední část dotazníku obsahovala mapu, do které studenti měli za úkol zakreslit místo svého bydliště. Dále měli zakreslit místa, kde po výuce vykonávají volnočasové a sportovní aktivity a uvést, jak se do daného místa dostávají. Ve většině případů studenti využívají k přesunu městskou hromadnou dopravu, což je dáno tím, že nemají vzhledem ke svému věku ještě oprávnění řídit, ani nevlastní automobil. Výjimkou byly u některých studentů přesuny, které pravděpodobně absolvují s rodiči autem, a to z důvodu značné vzdálenosti či špatné dostupnosti. Jedná se o sporty jako golf, jezdeckví či tenis. Z vyplněných map byly zjištěny určité jevy v rozmístění volnočasových a sportovních aktivit studentů.

Za prvé, studenti bydlící v Praze, zřídka konají aktivity, za administrativní hranicí města. Výjimkou jsou již zmíněné aktivity jako golf, jezdeckví či jiné aktivity, vyžadující specifické podmínky pro jejich konání. Za druhé, většina studentů koná

aktivity na pomyslné spojnici mezi místem bydliště a školou. Pokud se odchylují od této pomyslné spojnice, je to opět pravděpodobně dáno podmínkami dané aktivity.

6. Diskuse

Výsledky, kterých jsme získala na základě výzkumu, se pokusím v této kapitole diskutovat ve vztahu k současným trendům. Tyto trendy mi pomohly při sestavování cílů práce a dávaly tušit, jak by mohly výsledky šetření dopadnout. Ovšem již na začátku vyhodnocování jsem se setkala s občas překvapivě odlišnými výsledky.

V úvodní socioekonomické části jsem došla k závěrům, že studenti ve většině případů pochází z úplné rodiny. Různé sociologické výzkumy již řadu let upozorňují na to, že čím dál více dětí v dnešní době pochází z rozvedených a neúplných rodin, což má často neblahý vliv na další vývoj jedince. Dále z šetření vyšlo najevo, že naprostá většina rodičů má VŠ vzdělání, patří tudíž mezi vzdělanější vrstvu národa. V souvislosti s tímto faktem můžeme uvažovat, že rodiče studentů založili rodinu po pečlivějším zvážení a naplánování, a proto u nich nedochází k rozvodovosti a následnému rozpadu rodiny, tak často jako tomu je u méně vzdělané vrstvy lidí. Většina studentů má též sourozence, avšak stejně jako v celosvětových statistikách, popisujících situaci na Západě, se jedná v průměru o 1 až 2 sourozence. Zajímavé bylo zjištění, jak studenti hodnotí finanční situaci rodiny. Vyšlo totiž najevo, že více jak 80 % studentů hodnotí rodinu jako spíše bohatou. Ukázalo se, že studenti dokáží celkem kriticky a objektivně posoudit situaci, což bylo překvapivé z důvodu období, v kterém se právě nacházejí. Pravděpodobně by to mohlo být ovlivněno skutečností, že studenti patří mezi nejnadanější a přemýšlivé děti z širokého okolí Prahy.

V další části výzkumu jsem se zabývala otázkou, zda může vzdálenost místa bydliště resp. délka doby, strávená cestou do školy mít vliv na to, kde bude jedinec konat volnočasové a sportovní aktivity. Předpokládala jsem, že mnoho studentů dojíždí do zvolených škol i na velké vzdálenosti díky jejich kvalitě, jak již bylo zmíněno dříve. To se ve výsledcích také potvrdilo. Jen malá část studentů tráví cestou do školy do 15 minut. Z výsledků se ukazuje, že studenti opravdu stráví značnou část doby pouze dopravou do místa školy, přičemž využívají převážně městské hromadné dopravy. Na základě toho jsme se domnívali, a naše šetření též naznačilo, že doba strávená dopravou do školy, by mohla významně ovlivnit volbu studentů, kde po skončení výuky budou trávit volný čas. Data ukázala, že studenti ze zázemí Prahy většinou zůstávají po skončení výuky ve městě a domů se přesunují až později. Naproti tomu pražští studenti po konci výuky častěji volí cestu domů po výuce a poté pokračují do města či zůstávají

doma. Z toho vyplývá, že mimopražští studenti spatřují nabídku v Praze, a to jak volnočasových, tak sportovních aktivit pestřejší. Vede nás to k zamyšlení, zda by se neměla politika místního rozvoje více zabírat zkvalitněním nabídky služeb pro volnočasové aktivity a sportovní aktivity v zázemí Prahy, jelikož dnešní obecné snahy místních politik jsou spíše snížit závislost na významném sídlu v okolí. Zůstává ale stále otázkou, zda studenti ze zázemí zůstávají ve městě čistě proto, že nechtějí hned po škole strávit dlouhou dobu dopravou nazpět, nebo že nabídka aktivit v místě bydliště je chudá či z důvodu, že aktivity ve městě mohou konat se svými kamarády, spolužáky. K zodpovězení těchto otázek by bylo potřeba dalších podrobnějších výzkumů.

V další části jsme zjišťovali, jak studenti hodnotí nabídku volnočasových a sportovních aktivit ve škole, jejím okolí a v místě bydliště. Jak již bylo řečeno v kapitole s výsledky, škola byla dobře hodnocena z hlediska nabídky volnočasových aktivit, ale již hůře v nabídce sportovních aktivit. Školy mají omezené prostředky oproti soukromým klubům, fitcentrům a podobně. Ale na druhou stranu, je zde větší možnost trávit volný čas se svými spolužáky a z psychologického hlediska zde má student lepší možnost socializovat se. Okolí školy bylo hodnoceno z hlediska volnočasových aktivit pozitivně. Jak jsme již zmínili dříve, je to způsobeno lokalitou, kde se obě školy nachází. Je zde množství kaváren, restaurací a pohostinství, které studenti navštěvují. Také blízkost parku Petřín nabízí užití k různým aktivitám.

Z pohledu účasti ve sportovních aktivitách, se zde nepotvrzuje současný trend snižování účasti dívek ve sportu v období adolescence. Dívky ve výsledcích zaostávaly za chlapci o několik málo procent. Opět to bude ovlivněno tím, že dívky pochází z gymnázia a oproti svým vrstevnicím z jiných škol (SOU, SOŠ), více přemýšlí a uvědomují si pozitiva, plynoucí ze sportovní aktivity. Navíc zde působí dlouhodobý mediální tlak na dívky ohledně jejich vzhledu a životního stylu, který silně oslavuje kult těla a vede k tomu, že dívky se snaží pečovat o svou postavu. Tento trend ovšem s sebou přináší i negativa jako poruchy příjmu potravy, deprese, pocity méněcennosti a další. Celkově je tedy účast ve sportu nadprůměrná, mezi chlapci sportuje zhruba 70 %, u dívek je to kolem 66 %. Dle trendů jsme očekávali nižší účast ve sportovních aktivitách, jelikož v současnosti adolescenti upřednostňují spíše aktivity spojené s televizí a počítačem či trávení času v partě kamarádů. Účast ve sportovních klubech se pohybuje kolem 45 % u dívek i chlapců. Zajímavá odlišnost na rozdíl od západní Evropy byla v účasti ve školních sportovních klubech, jelikož ty mají na Západě tradici a fungují. U nás školní sportovní kluby nemají takový význam, jak potvrzují i výsledky

z šetření. Mezi návštěvníky soukromých klubů patří mezi dívkami 10 % a mezi chlapci 18 %. Kromě již dříve zmíněných finančních překážek členství v soukromých klubech, chlapci převažují díky tomu, že navštěvují v tomto věku posilovnu. Jelikož soukromé kluby mohou přizpůsobit celkem pružně svou nabídku zákazníkovi, tedy i studentům, do budoucna by mohlo dojít k nárůstu členů právě z řad studentů.

Více jak polovina studentů sportuje neorganizovaně. Část z nich tvoří pravděpodobně studenti, kteří sportují neorganizovaně jako doplněk k jinému sportu, a další sportují pouze touto formou. Časově tak konají v průměru dvakrát týdně. I díky široké nabídce sportovního vybavení a jeho cenové dostupnosti, obecně populace začala v posledních letech více sportovat. Rodiny, které ještě před deseti lety nežily aktivně, v dnešní době sportují, a tak jejich děti od raného dětství získávají dobrý vztah ke sportu a předpoklad pro pozdější samostatné vykonávání sportovní aktivity.

V další kapitole jsme se zabírali možnou souvislostí mezi sportováním v organizované i neorganizované formě a místem bydliště. Trochu překvapivé byly výsledky u skupiny pražských studentů, kteří nakonec provádějí sportovní aktivity méně často než mimopražští studenti. V předešlé kapitole jsme to zdůvodňovali tím, že pražští studenti mají širší nabídku volnočasových aktivit oproti studentům ze zázemí Prahy, kdežto mimopražští studenti v místě svého bydliště nemají často jinou možnost využití volného času než sportem. Dále také, jak se projevilo v předešlých výsledcích, mimopražští studenti zůstávají v Praze po skončení výuky kvůli určité sportovní aktivitě. Navíc mimopražští studenti jsou častěji členy sportovních klubů, což opět vyplývá nejspíše z podmínek prostředí, ve kterém bydlí.

Jako neméně důležitou část šetření jsme považovali otázku, týkající se důvodů, které brání studentům sportovat a naopak důvody, které je motivují účastnit se sportovní aktivity. Dle našich předpokladů se potvrdilo, že téměř třetině studentů brání k tomu, aby sportovali, čas. Obecně se ví, že studenti gymnázií jsou často velice přetěžováni ve škole a to zásadně ovlivňuje volbu trávení volného času. Škola může v tomto ohledu za prvé kontrolovat, aby nebyly studenti zbytečně zatěžováni úkoly mimo prostor školy, a aby většina školních aktivit probíhala v hodině, resp. aby došlo ke zkvalitnění a zintenzivnění hodin a bylo zachováno optimální množství volného času studentů. Za druhé by měla škola dbát na kvalitní výuku v předmětech právě jako je tělesná výchova, kde mají studenti šanci se odreagovat a zasportovat si. Dalšími překážkami ke sportování u studentů jsou neexistence party, s kterou by mohli sportovat. Zde opět škola může udělat mnoho tím, že organizuje různé školní akce sportovního charakteru,

kteřé stmelují kolektiv. Obecně v dnešním světě dochází k izolaci mnoha jedinců, zejména vlivem městského prostředí, které je charakteristické anonymitou a neosobností. Dalším častým důvodem jsou zdravotní potíže studentů, což nás nemůže překvapit. Mládež obecně ve velkých městech je náchylnější vlivem znečištěného životního prostředí k různým onemocněním, zejména dýchacího systému, pohybového aparátu, onemocněním spojených se snížením imunity, různým alergickým vedoucím až k astmatům a podobně.

Naopak mezi důvody, motivující ke sportování, patří nejčastěji argument, že to studenty „baví a naplňuje“, což je pozitivní výsledek. Očekávali jsme spíše estetické důvody spojené s formováním těla nebo důvody jako je touha uspět, dosáhnout co nejlepšího výkonu a jiné. Studenti gymnázií jsou často silně motivováni jak ze strany rodičů, tak ze strany svých vrstevníků, ale i jejich vlastní houževnatost a snaha dosáhnout co nejlepších výsledků je pro ně typická. Skrze sport mají studenti šanci dosáhnout těchto cílů, ale významnější je, pokud se naučí také prohrávat a přehodnocovat své cíle, čemuž se mohou právě ve sportu naučit a být v budoucnu rezistentní proti případnému profesnímu neúspěchu. Také kontakt se svými kamarády uvádí studenti jako významnější důvod, proč konat sportovní aktivity. To je důkazem toho, že mládež potřebuje mít kolektiv, náležet do určité sociální skupiny a škola opět může být v tomto ohledu velice nápomocna.

7. Závěr

Výzkum, na základě dotazníkového šetření, se zabýval geografickou podmíněností volnočasových a sportovních aktivit u studentů na zvolených gymnáziích. Snažila jsem se uchytit danou problematiku z pohledu geografického i sociologického, tedy zajímalo mě nejen jaké aktivity studenti konají a v jaké míře, ale zejména, kde konají tyto aktivity a jak hodnotí studenti šetřená místa z pohledu nabídky volnočasových aktivit a sportovních aktivit. Dále mě zajímalo, jaké množství času studentům zabere doba strávená cestou do školy a jakých dopravních prostředků studenti využívají. I přesto, že jsem získala určitá data, které jsem vyhodnotila, a která nám naznačila určité jevy, bylo by potřeba udělat na danou problematiku rozsáhlejší a podrobnější šetření, které z časových a organizačních důvodů nebylo možné. Součástí šetření byla na závěr přiložená mapa, kterou jsem původně chtěla vyhodnotit dle příslušných geografických metod a posléze vyjádřit pomocí kartografických metod jako je kartografická anamorfóza. Pro tuto metodu jsem však bohužel nezískala dostatek potřebných dat vlivem nedostatečného vyplnění mapy ze strany studentů, což bylo způsobeno nejasnými instrukcemi z mé strany, jak danou mapu vyplnit. I tak mapa ale byla využita, a po důkladném prozkoumání byly formulovány určité opakující se jevy, které jsem z map vyzvozovala. Některé otázky v dotazníku mohly být jasněji položeny, jak vyšlo najevo při jejich vyhodnocování, aby bylo jeho využití intenzivnější. Nicméně stanovené cíle byly naplněny a snad nám naznačily možné souvislosti a vazby mezi zkoumanými jevy.

Záměrem mé práce tedy bylo pokusit se prozkoumat problematiku volného času, a zejména účast ve sportovních aktivitách z hlediska prostoru a času, a ne pouze z pohledu sociologů, což se myslím v práci podařilo.

8. Literatura

1. CSIKSZENTMIHALYI, M., *Beyond boredom and anxiety*. San Francisco: Jossey Bass, 1975
2. DE KNOP, P., *Worldwide trends in youth sport*, Champaign: Human Kinetics, 1996. 311 s. ISBN 0-87322-729-8
3. ELLENGÁRD, K., *A Time-geographical approach to the study of everyday life of individuals – a challenge of complexity*. *Geojournal*.1999, 48, č.3, s. 167-175.
4. GOLLEDGE, R., G., STIMSON, R., J., *Analytical Behavioral Geography*, Croom Helm, New York, 1987
5. GOLLEDGE, R., G., STIMSON, R., J., *Spatial Behaviour: A Geographic Perspective*, The Guildford Press, New York, 1997
6. HÄGERSTRAND, T., *Člověk a regionální vědy*. *Sociologie města a bydlení* 8, 1971, č.9, s.1-21
7. HENDL, J., *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 8073670402
8. HENDRY, L.B., *Young people's leisure and lifestyles*. London: Routledge, 1993. 209 s. ISBN 0-415-16650-0
9. HODANĚ, B., *Tělesná kultura – sociokulturní fenomén: východiska a vztahy*. Olomouc. Univerzita Palackého, 2000. ISBN 80-244-0201-7
10. HOFBAUER, B., *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, 173 s. ISBN 80-7178-927-5
11. MACEK, P., *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál, 1999, 207 s. ISBN 80-7178-348-X
12. NOVÁK, J., *Časoprostorová mobilita obyvatel a strukturované prostředí metropolitní oblasti*. Magisterská práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 2004
13. OUŘEDNÍČEK, M., *Suburbanizace Prahy*. *Sociologický časopis*, 2003, 39, č.2, s. 235-253

14. OUŘEDNÍČEK, M., POSOVÁ, D., *Suburbánní bydlení v Pražském městském regionu: etapy vývoje a prostorové rozmístění*. In: Ouředníček, M. ed.: *Sociální geografie Pražského městského regionu*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 2006, s. 96-113
15. PARKES, D., N., THRIFT, N., J., *Times, Spaces and Places*, Brisbane, John Wiley and Sons Ltd., 1980
16. SLEPIČKOVÁ, I., *Sport a volný čas*. Praha: UK FTVS, Karolinum, 2005. ISBN 80-46-1039-6
17. SLEPIČKOVÁ, I., *Sport a volný čas adolescentů*. Praha : UK FTVS, Karolinum, 2001. ISBN 80-86317-13-7
18. SLEPIČKOVÁ, I. a kol., *Koncepce rozvoje sportu a tělovýchovy ve městě Uherské Hradiště*. I. etapa řešení. UK FTVS, 2009.
19. SPOUSTA, V., *Teoretické základy výchovy ve volném čase: úvod do studia pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-1007-X
20. SÝKORA, L., *Proměny v kontextu postkomunistické transformace*. In Hampl, M. a kol., *Regionální vývoj: Specifika české transformace, evropské integrace a obecné teorie*. Praha, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, 2001, s.127-168
21. SÝKORA, L., ed., *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky*. Ústav pro ekopolitiku, Praha, 2002
22. SÝKORA, L., *Suburbanizace a její společenské důsledky*. Sociologický časopis, 39, č.2, Sociologický ústav AV ČR, Praha, 2003, s. 217-232
23. *BusinessInfo.cz* [online], poslední revize 19.3.2008, citováno dne 25.2.2010, dostupné z <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/hlavni-mesto-praha/charakteristika-hlavniho-mesta-prahy/1000936/41852/>.
24. Wikipedie [online], poslední revize 9.4.2010, citováno dne 10.4.2010, dostupné z <http://cs.wikipedia.org/wiki/M%C4%9Bsto>.
25. *Gymnázium Jana Keplera* [online], citováno dne 20.3.2010, dostupné z <http://www.gjk.cz/?id=1197>
26. *Gymnázium Jana Nerudy* [online], citováno dne 21.3. 2010, dostupné z <http://www.gjn.cz/>

Přílohy

Příloha 1: Dotazník - Geografická podmíněnost účasti ve sportu v rámci časoprostorového pohybu

Geografická podmíněnost účasti ve sportu v rámci časoprostorového pohybu

Dobrý den,

jsem studentka FTVS UK a v současné době se zabývám výzkumem geografické podmíněnosti účasti ve sportu v rámci časoprostorového pohybu u studentů středních škol, který je základem pro mou magisterskou práci. Obracím se proto na Vás s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku. Dotazník obsahuje otázky dvojího druhu. Některé otázky nabízejí možné odpovědi, z nichž je zapotřebí vybrat a označit (zakroužkovat) někdy jednu či jindy více možných odpovědí, a to takovou/vé, která podle Vás vystihuje nejlépe a pravdivě Vaši situaci. V ostatních otázkách prosím o čitelné slovní doplnění odpovědí.

Děkuji za spolupráci

Eva Novotná
studentka FTVS UK v Praze

I. ČÁST:

1) Pohlaví: 1. chlapec 2. dívka

2) Věk:let

3) Místo Vašeho bydliště – název obce:.....

II. ČÁST:

4) Druh dopravy využívaný k přesunu z místa bydliště do školy:

1. MHD (metro, tram, bus) 2. auto 3. vlak 4. pěšky 5. kolo 6. ostatní

7. kombinace více druhů dopravy – vypište:.....

5) Průměrná doba strávená na cestě z místa bydliště do školy:

1. do 15 minut 2. 15 až 30 minut 3. 30 až 45 minut 4. 45 až 60 minut 5. nad 60 minut

6) Po skončení výuky se v:

PONDĚLÍ:

1. vracím zpět do místa svého bydliště – vypište důvod:.....

2. zůstávám ve škole – vypište důvod:.....

3. přesunuji se do jiné části města (než je škola a místo mého bydliště) – vypište důvod:.....

ÚTERÝ:

1. vracím zpět do místa svého bydliště – vypište důvod:.....

2. zůstávám ve škole – vypište důvod:.....

3. přesunuji se do jiné části města (než je škola a místo mého bydliště) – vypište důvod:.....

STŘEDA:

1. vracím zpět do místa svého bydliště – vypište důvod:.....
2. zůstávám ve škole – vypište důvod:.....
3. přesunuji se do jiné části města (než je škola a místo mého bydliště) – vypište důvod:.....

ČTVRTEK:

1. vracím zpět do místa svého bydliště – vypište důvod:.....
2. zůstávám ve škole – vypište důvod:.....
3. přesunuji se do jiné části města (než je škola a místo mého bydliště) – vypište důvod:.....

PÁTEK:

1. vracím zpět do místa svého bydliště – vypište důvod:.....
2. zůstávám ve škole – vypište důvod:.....
3. přesunuji se do jiné části města (než je škola a místo mého bydliště) – vypište důvod:.....

7) Nabídka volnočasových aktivit (aktivity nesportovního charakteru malování, zpěv, divadlo, apod) v místě mého bydliště je:

1. dostatečná
2. průměrná
3. nedostatečná

8) Nabídka sportovních aktivit v místě mého bydliště je:

1. dostatečná
2. průměrná
3. nedostatečná

9) Nabídka volnočasových aktivit (aktivity nesportovního charakteru malování, zpěv, divadlo, apod), které zajišťuje škola je:

1. dostatečná
2. průměrná
3. nedostatečná

10) Nabídka sportovních aktivit, které zajišťuje škola je:

1. dostatečná
2. průměrná
3. nedostatečná

11) Nabídka volnočasových aktivit (aktivity nesportovního charakteru malování, zpěv, divadlo, apod) v okolí školy je:

1. dostatečná
2. průměrná
3. nedostatečná

12) Nabídka sportovních aktivit v okolí školy je:

1. dostatečná
2. průměrná
3. nedostatečná

III. ČÁST:

13) V současné době:

1. aktivně sportuji – vypište sport:
2. již nesportuji, ale dříve jsem sportoval/a – vypište sport:.....
3. nesportuji, ale ráda bych sportoval/a – vypište sport:.....
4. nesportuji a nehodlám sportovat

14) Pokud nesportujete, ale rád/a by jste sportoval/a, jaký důvod Vám v tom nejvíce brání

1. nic mi nebrání, chybí však zájem, motivace, vůle,...
2. nedostatek volného času
3. nejsou vhodná sportoviště
4. není vhodná nabídka sportovních programů
5. velká finanční náročnost
6. nemám partu, kamarády, známe s nimiž bych sportovala
7. zdravotní potíže
8. jiné, a to.....

15) Jste členem (možnost označit i více odpovědí):

1. sportovního klubu, tělovýchovné jednoty, sportovního oddílu
2. školního sportovního klubu
3. soukromého sportovního klubu (fitness centrum apod.)
4. nejsem členem žádného sportovního klubu, oddílu

16) Sportovních soutěží se:

1. nezúčastňuji
2. zúčastňuji se výjimečně (několikrát za rok)
3. zúčastňuji se pravidelných soutěží

17) Kolikrát týdně se věnujete neorganizovanému sportu (sám, s kamarády apod.)?:

1. nesportuji neorganizovaně
2. sportuji a tokrát týdně a to sportu.....

18) Sportuji více:

1. ve všední den
2. o víkendech
3. stejně
4. nesportuji ani ve všední den, ani o víkendech

19) Sportuji proto, že (možnost označit max. 3 důvody, číslem 1,2 nebo 3 uveďte pořadí důležitosti):

1. mě to baví
2. jsem spolu s kamarády, známými
3. chci dosáhnout úspěchu
4. chci dosáhnout dobrého výkonu
5. chci si udržovat kondici a zdraví
6. chci si zlepšit postavu, vzhled
7. pro vyplnění volného času
8. si to přejí mí rodiče
9. z jiného důvodu a to.....
10. nesportuji

IV. ČÁST:

20) Žijete společně:

1. s oběma rodiči
2. s jedním rodičem
3. jinak – vypište:.....

21) Svoji rodinu vnímáte jako:

1. bohatou
2. spíše bohatou
3. spíše chudou
4. chudou

22) Máte sourozence?

1. ne
2. ano – vypište počet:.....

23) Nejvyšší dosažené vzdělání otce:

1. základní
2. střední
3. střední s maturitou
4. vysokoškolské
5. nevím

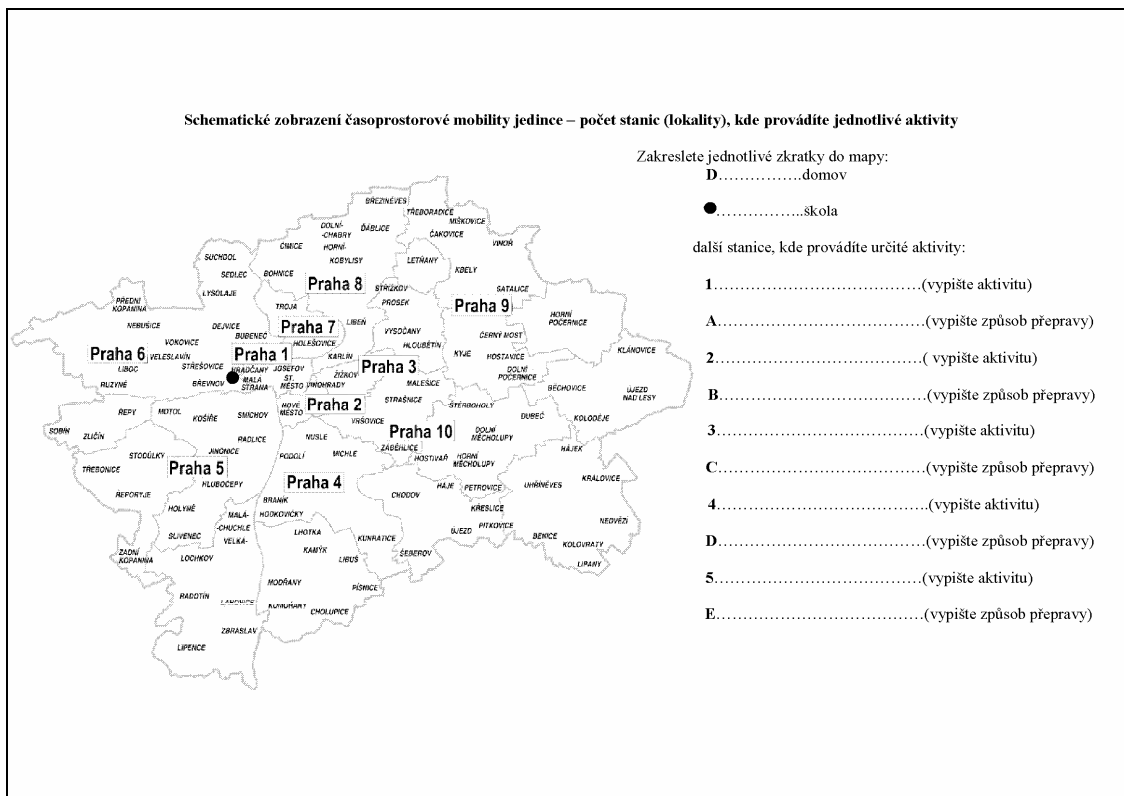
24) Nejvyšší dosažené vzdělání matky:

1. základní
2. střední
3. střední s maturitou
4. vysokoškolské
5. nevím

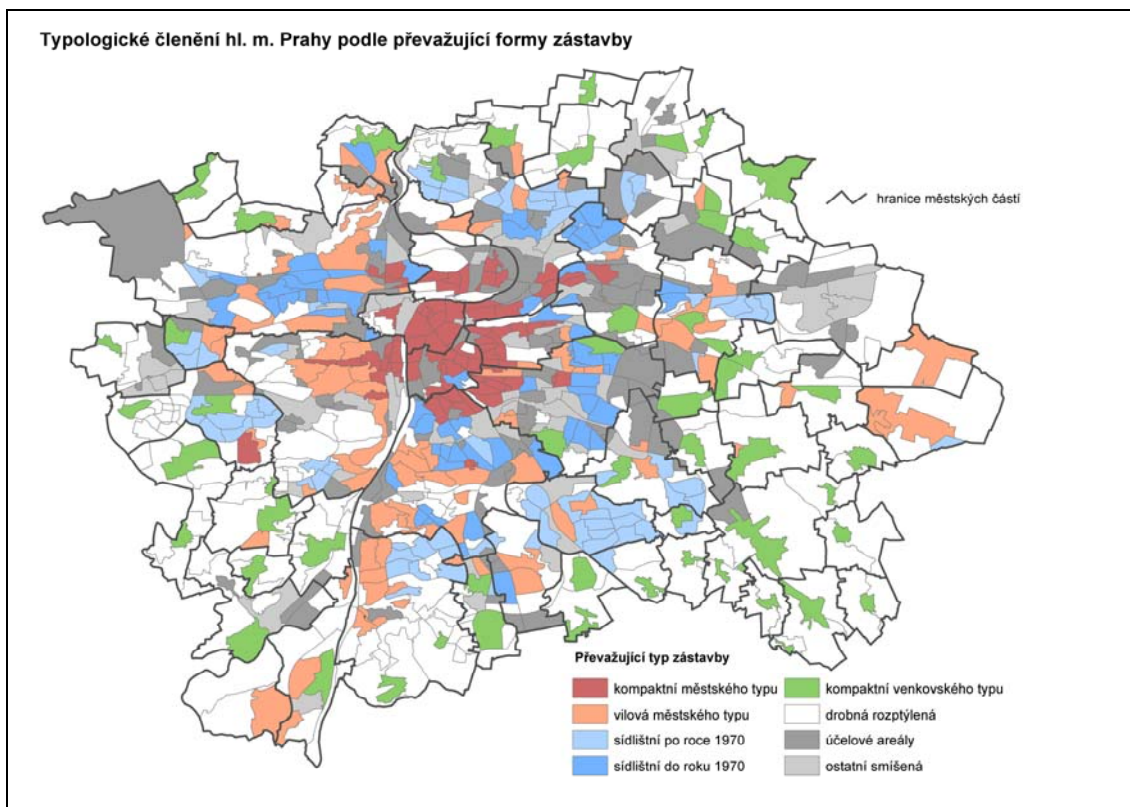
25) Jaké je současné zaměstnání otce? – vypište:.....

26) Jaké je současné zaměstnání matky? – vypište:.....

Děkuji za odpovědi a přeji hezký den

Příloha č.2: Mapa typologického členění hl.m.Prahy podle převažující formy zástavby

Příloha č.3: Mapa zázemí Prahy – administrativní hranice Středočeského kraje

